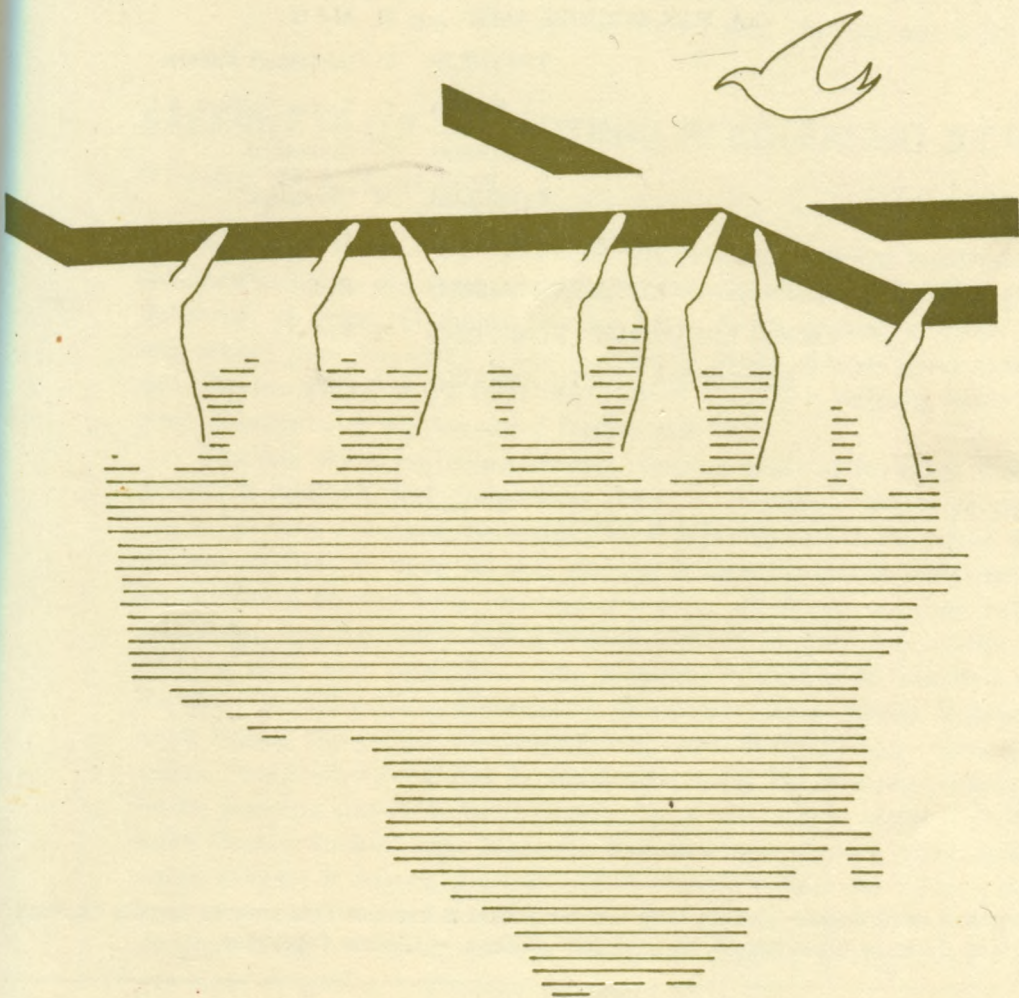

Laiškas lietuviams

vasaris / february 1985

VASARIO ŠEŠIOLIKTOJI - TAUTINIŲ REKOLEKCIJŲ DIENA	37	Vytautas Kasniūnas
MALDA UŽ PASAULIO TAIKĄ (eil.)	40	Eugene Mattelaer
EILĖRAŠTIS PAUL DELVAUX PAVEIKSLAMS	41	Zenta Tenisonaitė
MORALĖ NAUJOS SITUACIJOS KRYŽKELĖJE	42	Stasys Yla
TEOLOGINIAI MĄSTYMAI	47	Vytautas Bagdanavičius
KIEK KARTŲ PADARĖTE ...	50	Chiara Lubich
JAV EKONOMINĖ POLITIKA	51	P. Daugintis
LIETUVIŠKI PAPROČIAI. VASARIS	55	Danutė Bindokienė
VĖŽYS, ŠIRDIS, MEILĖ. . . (VII)	58	Vytautas Kasniūnas
KĄ MAN MOČIUTĖ SAKĖ . . .	61	Al-è G.
TĖVYNĖJE	62	Gediminas Vakarlis
KALBA	67	Juozas Vaišnys, S.J.
ATGARSIAI	68	Skaitytojai
ŠYPSULIAI	70	“Švyturys”
TRUMPAI IŠ VISUR	71	J. Pr.
ATSIŪSTA PAMINĖTI	72	Red.
“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” KONKURSAS	72	Red.
EKSKURSIJA Į PIETŲ AMERIKĄ	72	Red.

Šio numerio iliustracijos — įvairių fotografų nuotraukos iš buvusios Foto archyvo parodos Čiurlionio galerijoje, Čikagoje (išskiriant 63 psl.). Viršelio piešinys — Giedrės Čepaitytės.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Letters to Lithuanians (ISSN 00301-540) is published monthly except July and August, when bimonthly, for \$8.00 a year by Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Second class postage paid at Chicago, IL and additional mailing offices. Postmaster: Send address changes to “Laiškai Lietuviams”, 2345 W. 56th Street, Chicago, IL 60636.

*religinės ir tautinės
kultūros žurnalas*

1985 / VASARIS - FEBRUARY / VOLUME XXXVI, NO. 2

VASARIO 16-OJI — TAUTINIŲ REKOLEKCIJŲ DIENA

VYTAUTAS KASNIŪNAS

Kiekviena šventė, ar ji būtų asmeninė, šeimos, tautinė ar bendruomeninė, sukelia džiaugsmo, bet kartu ir rūpesčio. Džiaugiamės, kad šventėje galėsime dalyvauti, ją švęsti. O rūpestį visados kelia, kokią dovaną galėsime įteikti, nes, sekant sena lietuviška tradicija, šventės proga visados įteikiamos dovanos. Dovana pasidaro lyg ryšys tarp šventės rengėjų ir dalyvių, kartu išgyvenant džiaugsmą ir įsigyvenant į šventės reikšmę.

Tautinių šokių bei dainų šventės rengėjus vieni apdovanoja savo dalyvavimu ir talentais, kiti pinigėmis aukomis. Šventųjų švenčių proga dovanos sudedamos į maldas, susikaupimus. Praėjusiais metais minėdami šv. Kazimiero mirties 500 metų sukaktį, dovanų ir rūpesčių kalnus sukrovėme. Viena didžiausių dovanų buvo šventojo gyvenimo aprašymai, studijos, paskaitos, minėjimai. Lyg ilgų metų dulkių klodais apklotas jo gyvenimo istorija iš senų archyvų atėjo savu lietuvišku keliu. Išdulkėjo jį gaubusios lenkiškos dulkės, išryškėjo jo didvyriškas kilnumas ir šventumas. Kun. Juozas Vaišnys, S.J., kuris šešiose skirtingose vietovėse kalbėjo apie šventąjį, kaip "Drauge" parašyta, "atskleidė kasdienišką šv. Kazimiero veidą. Be istorinių potėpių, kurie būtini šventojo portretui, buvo parodyti ir to laikotarpio rėmai — įvykiai, ir laiko dvasia, kurioje augo šventasis. Paskaita buvo skaidri, gyva, spalvinga, nauja religine ir tautine prasme". Jeigu vienoje vietoje po tokios paskaitos, kuri buvo palydėta atsistojimu, vienas klausytojas viešai pasisakė grįžtąs į tikėjimo kelią, o kitiems, numanu, sustiprino tikėjimo dvasią, ar tai nėra taip pat viena iš gražių, prasmingų dovanų?

MEILĖ, TIKĖJIMAS, VILTIS - MŪSŲ DOVANA NEPRIKLAUSOMYBĖS ŠVENTEI

Vasario šešioliktąją dieną, Lietuvos nepriklausomybės šventę, mes pasitinkame su džiaugsmu. Šį džiaugsmą išreiškiame ne išorinėmis formomis:

Tu skambink per amžius...

Ramintos Jelionytės nuotr.

šaudymais, raketomis, paradais ir kitokiais vaizdais bei garsais, bet giliais vidaus išgyvenimais, susikauptimais, esminiais požymiais, kurie mus riša su tauta, laisve, su mūsų siekiais. Džiaugiamės dienos prasmingumu, idealais, kurie sudėti į nepriklausomybės ir laisvės plačiareikšmius žodžius, jų sąrangą. Džiaugiamės tautos atgimimu, kuris parengė kelius į laisvės žydėjimo metus.

Liūdesys ir jo palydovas nusiminimas nesikryžiuoja su mūsų reiškiamu džiaugsmu. Liūdesys rišamas su mirtimi, o mūsų tauta gyva, ji tik serga, apkrėsta komunizmo bacilomis. Gyvendami liūdesiu, mes neštume į Lietuvą kryžius, o ne kovos kalavijus. Kai Amerikos lietuvių tarybos delegacija buvo priimta JAV prezidento F. D. Roosevelto, jis, išklauses memorandumo ir kai kurias vietas perskaitęs, pasakė: "Noriu pasakyti, kad padarėte dvi klaidas. Jūs sakote, kad Lietuva prarado savo nepriklausomybę. Klaidinga taip teigti. Lietuva nepriklausomybės neprarado — jos nepriklausomybė tik laikinai pertraukta. Ateis laikas, ir Lietuva vėl bus laisva. Kitą klaidą padarė kalbėtojas, kuris apie Lietuvą išsitarė, kaip apie labai mažą valstybę. Yra gana daug už Lietuvą žymiai mažesnių valstybių, o jos vis dėlto laisvai ir laimingai gyvena".

Mūsų nuoširdų džiaugsmą Vasario šešioliktosios proga lydi rūpestis. Rūpinamės, kokią dovaną įteiksime. Rūpesčius, surištus su gyvenamųjų dienų darbais, pastangomis, siekiais, rikiuojame į visuomeninę bei politinę veiklą, lietuviybės išlaikymą ir ugdymą.

Meilė Lietuvai ir lietuviams yra mūsų didžioji dovana, šv. Pauliaus žodžiais tariant: "Meilė kantri, meilė maloninga, ji nepavydi; meilė nesididžiuoja. Ji nesielgia netinkamai, neieško savo naudos, nepasiduodama piktumui, pamiršta, kas buvo bloga, nesidžiaugia neteisybe, su džiaugsmu priitaria tiesai. Ji visa pakelia, visa tiki, viskuo viliasi ir visa ištveria. Meilė niekada nesibaigia.

Be meilės nebus tikėjimo, raugės ir usnys nustelbs ir viltį. Meilė sėja tikėjimo sėklas, kurios, tartum iš mažyčių garstyčios grūdelių, išauga dideliais medžiais. Mes tikime

ir tuo tikėjimu gyvename, kad meilė yra gili, nuoširdi.

Kur meilė ir tikėjimas žydi, auga, ten klesti ir viltis. Mūsų viltys tada yra lyg tas vežimas, kuris su meile ir tikėjimu per uolėtus kalnus užkelia trispalvę į žiburiuojantį laisvės ir nepriklausomybės kalną. Viltis, lyg ta nemari mūsų gimtosios žemės jėga, duoda mums stiprybės kovoje už savo tautos idealus.

Prasmingiausia mūsų dovana Vasario šešioliktajai yra iš mūsų tautinių idealų, veiklos, pasiaukojimo nupintas vainikas, papuoštas meilės, tikėjimo ir vilties žiedais.

TAUTINIŲ REKOLEKCIJŲ KELIU

Ne vienas iš mūsų, tiek tėvynėje gyvenantis, tiek išeivijoje, pasimeta gyvenimo kryžkelėje ir nueina klaidingais keliais. Klysti žmogiška, pagundų daug, nuodėmės viliojančiai saldžios. Kai kurie išgyvename Vinco Kudirkos jaunystės dienas, svaiginami aplinkos. Kartais dėl gardesnio duonos kėsniio pradėdame garbinti savo nusilipdytus aukso veršius. Pasitaiko ir tokių, kurie palūžta audrose, paskui baiminasi, kad kita audra neužklystų. Kai kurie, lyg strausai, kiša galvas į smėlį ir, nieko nematydami, džiaugiasi išsigelbėję. Arba kaip tie fariziejai, tardamiesi esą išrinktieji, vaikštome perkreiptais veidais, persijuosę brangiais diržais, iš kurių paėmę skambiai metame skatikus.

Jei pasiguodžiame, kad klysti žmogiška, prisimename kitus varpus skambant, jog klaidose gyventi — nežmoniška. Ne vienas tada prisimena dr. Vincą Kudirką, išaugusį dvasios milžinu. Mums akyse suspindi "Varpo" laikraščio raidės, gyvais žodžiais pasigirsta jo mintys. Kaip tikintieji katalikai stiprėja religinėse rekolekcijose, taip ir mes pasijuntame esą reikalingi tautinių rekolekcijų, kad susikauptę galėtume peržiūrėti nuėitą kelią ir, blogį paskandinę, pasirinktume mums, lietuviams, skirtą kelią, nusagstyta himno žodžiais, mums primenančiais dešimt tautinės garbės įsakymų. Tokios tautinės rekolekcijos reikalingos visiems: ir eiliniams bendruomeninio gyvenimo nariams,

ir laurų vainikais pasipuošusiems vadovams, ir tiems išdidiems fariziejams.

Ypač yra prasmingos šeimų tautinės rekolekcijos. Negalintieji dalyvauti šventės minėjime, jie gali surengti minėjimus savo šeimoje, gal kelioms šeimoms susitarus. Pažinojau vieną šeimą, kuri augino du sūnus. Vyru ir žmonai dirbant sekmadieniais, jie visados nepriklausomybės šventę švęsavo, kai būdavo namie, kartu su vaikais sudarydami programą.

ŠVENTĖS MINĖJIMO PROGRAMA, SPAUDA

Nepriklausomybės dienos minėjimo organizatoriams tenka didelė atsakomybė, sudarant programą, pasirenkant jos dalyvius, ypač kalbėtojus. Kartais ir kunigai pasimeta pamoksluose, nors tai kasdieninė jų duona, tai ką bekalbėti ir stebėtis, jei pasimeta ir Vasario šešioliktosios kalbėtojai. Kartais jie kalba, lyg būtų iš mėnulio iškritę, toli nuo gyvenimo realybės ir kasdienybės. Ilgai kartoja įvairius istorijos įvykius, iki prieina prie 1918 metų. Laikrodžio valanda apsisuka ratu. Pernelyg didelę reikšmę skiriame politikieriams, daugiausia rinkiminių balsų medžiotojams.

Mūsų spauda, dienraščiai, savaitraščiai, mėnraščiai, Vasario 16 dienos proga turėtų būti lyg tautinių rekolekcijų maldynas — vadovas. Deja, taip nėra. Pasitenkinama vedamaisiais. Šiuo atveju mums turėtų būti pavyzdys airiai. Šv. Patriko dienos proga jie užpildo ištisus laikraščių puslapius, radijo bei televizijos programas. Iš tų straipsnių, kuriuos mes skaitome gal su paslėptu pavydu, susipažįstame su airių papročiais, kalba, tradicijomis, krašto vietovėmis, menu, literatūra, poezija, tautodaile, tautosaka.

O kaip mums sekasi bendrauti su amerikiečių spauda? Ar ten negalėtume surasti atgarsio? Atsakymas trumpas: ne! Juk mes ne airiai ir ne žydai! Mūsų mokslo žmonės pasižymi technikos, medicinos ir kituose panašiuose moksluose, bet mes beveik neturime gerų laikraštinių, žurnalistų. Tie, kurie dirba spaudoje, nėra prasimušę į viršūnes. Kai kurie nesidomi lietuviškais temomis. Kai "New York Times" dienraštyje dir-

bo lietuvis redaktorius Otto David Tolischus (Tolišius), žymus laikraštinių, kelių knygų autorius, apdovanotas įvairiomis žurnalistikos premijomis, jis kasmet Vasario 16 dienos proga parašydavo vedamąjį. Kun. Juozas Prunskis, mūsų iškilusis laikraštinių, taip pat gana dažnai parašo amerikiečių spaudoje.

Laukiame ir tikimės, kad iš mūsų jaunųjų akademikų atsiras tokių, kurie susidomės šia sritimi. Galime džiaugtis, kad turime Mykolą Drugą ir dar vieną kitą, kurie netrukus galės užimti redaktorių kėdes. Tepadeda jiems Dievas.

Baigę vienus metus, rūpesčių kalnus pradėkime krauti kitiems metams, kad mūsų dovana — meilės, tikėjimo ir vilties vainikas būtų papuoštas dar gražesniais žiedais, kad laikytumės himno žodžiais parašytų dešimt tautinės garbės įsakymų.

Eugene Mattelaer

MALDA UŽ PASAULIO TAIKĄ

*Dieve, Tave žino kiekviena tauta –
kiekvienas savitu, būdu –
Tu Visatos Kūrėjas ir Viešpats.*

*Leisk visiems, kurie valdo, jų tarnybą
atlikti kaip šventą pareigą
laisvų žmonių bendruomenei.*

*Leisk visoms tautoms gyventi laisvai,
vienom – ne kaip valdovams ir ponams,
kitom – ne kaip vergams ir tarnams.*

*Tiems, kuriuos temdo nesantaika
arba priespauda, ateik ir
atnešk laisvę.*

*Tie, kurie nori pirmą kartą
turi būti tarnai: tik tuomet
gali pasaulyje gyvuoti taika.*

Tebūnie taip! – Amen.

Iš nederlandų kalbos vertė
Z. TENISONAITĖ

Zenta Tenisonaitė

Eilėraštis Paul Delvaux paveikslams

VAKAR —

Ugnis ir vanduo. Viliojantys žodžiai. . .
Akiratyje šviesos ratų toliai. . .
Poeto žodžių raidės –
auksinis svajonių obuolys.
Aš norėčiau eilėrašty
sukurti naują iliuzijų pasauli.

KASDIEN —

Jūroje maudosi saulė.
Jos pečiai virpa bangose.
Jos kasas puošia vėjas
sidabriniais kaspinais.
Tavo poeto paveikslą
slepia minčių apsiaustas.
Vienplaukė saulė bučiuoja
geltoną smėlį. . .

TAVO —

Paveiklo mėlyno šilko
sparnai stato namus. . .
Kad žemė miegotų,
kad poetas svajotų,
kad ugnis neužgestų,
vėjui šokant laukinį
gyvenimo šokį.

DAŽNAI —

Aš jau nebegaliu rašyti.
Kaip kristalas laša naktis,
nepalikdama ženklų
ant nuogos odos.
Tavo paveikslas maudosi
baltoje mėnulio šviesoje.
Aš rašysiu laiškus spalvomis. . .

TU–

padalinsi saulę ir dangų,
dieną ir naktį ant drobės.
Gyvenimas rieda bėgiais,
kaip traukinys, kartais
sustodamas naktį
vienišoje miško stotyje.

DAŽAI —

Spalvingos ir perregimos dienos. . .
Ir žalias vilties medis. . .
Tylos sparnais žemė
žengia į dangų.
Dievas eina pajūriu. . .
Vienplaukis. . .
Į drėgną smėlį mindamas
basas pėdas. . .

MORALĖ NAUJOS SITUACIJOS KRYŽKELĖJE

STASYS YLA

Šis straipsnis buvo išspausdintas "Laiškuose lietuviams" maždaug prieš šešiolika metų. Manome, kad jo mintys ir dabar yra aktualios, tad jį perspausdiname, nes kažin ar kas dar prisimena, kad jį būtų tada skaitęs.

Redakcija

Daugelis žmonių jaučiasi išsikankinę, tiesiog pavargę dėl moralinių dalykų. Kodėl? Sąžinė nesiduoda sukalbama, palenkiamą, apglostoma. Jos reikalavimai atrodo per aukšti, gyvenimo tikrovėje sunkiai pritaikomi. Tai kelia žmogaus nerimą ir sukuria įvairių vidinių įtampų. Žmogus ieško būdų sau pasilengvinti, bent save pateisinti. Dėl to ne vienas vartoja psichologams žinomą savęs apsigynimo "aparata", sakysim, perkelti savo kaltę kitiems arba pasiteisinti susidėiusiomis nepalankiomis aplinkybėmis.

Sąžinė yra ugdoma, formuojama, dėl to — sau pateisinti — mes klausiamo, ar tas mūsų sąžinės ugdymas nebuvo pertemptas tėvu, mokytojų, kunigų? Gal ir pačios krikščionybės moraliniai reikalavimai yra per aukšti, per kieti, nelankstūs? "Kodėl Bažnyčia, kuri šiuo metu daug ką keičia, negalėtų pakeisti, bent sušvelninti tų visų ar bent kai kurių savo reikalavimų?" Teigu ji nieko nedaro, tai gal teisūs yra tie, kurie moralę laiko kintamą, visiškai asmenišką, kiekvienam individualią, priklausomą nuo laiko ir vietos?

Apie tokią "naują" moralę — laisvesnę ir pažangesnę — šiandien mes daug girdime. Tarp tos moralės atstovų yra ir vadinamieji "hippies". Tada mums kyla naujas klausimas, ar šių keistuolių elgseną dera vadinti morališkai pažangesne? Ar moralė nėra susieta su asmenybės išsiskleidimu, jos didybe, netgi heroika? Nors nesame patys moraliniai herojai, bet toli gražu nenorėtume būti ir pasimetėliai, prisidengę pažangumu.

Kurgi yra toji moralinė kryžkelė, kurion atsiduriame mes patys, o dar labiau ne vienas jaunas žmogus?

BŪTIES AR PADĖTIES MORALĖ?

Pagrindinis klausimas yra šis, ar moralė priklauso žmogaus būčiai bei prigimčiai, ar ji tik žmogiškosios egzistencijos ir situacijos vaisius? Daugelis filosofų pripažino ir pripažįsta, jog moralė yra prigimties imperatyvas bei įstatymas, įdiegtas pačion sąžinėn. Kiek šis įstatymas susietas su žmogiškąja prigimtimi, tiek jis visiems žmonėms bendras ir nekintamas.

Šios pažiūros laikosi ir krikščionybė, tik ji sąžinės įstatymą priskiria prigimties bei būties autoriui Dievui. Tas pats autorius, vienus įstatymus įdiegęs prigimtin, kitus yra davęs apreiškimu, papildydamas, pagilindamas, išplėsdamas. Abu moralės įstatymai — prigimtinis ir apreiškštasis arba pozityvusis — yra derinami krikščionybėje. Dėl to, kai kalbame apie krikščioniškąją moralę, nereikia galvoti, kad ii yra kažkas nauja, šalia prigimtines arba būties moralės. Krikščionybė išpažįsta visuotiniąją nekintamą moralę, kaip paties Dievo valią arba jo įstatymą. Kas kita pačios Bažnyčios įstatymai bei moraliniai įpareigojimai, kurie gali būti jos pačios keičiami. Bet kai mes keliam klausimą, ką Bažnyčia turētu keisti, privalom žinoti, kas yra jos galioje keisti, o kas tik jos saugoma ir ginama kaip nekintamas Dievo įstatymas.

Nežinojimas ar nesusipratimas yra tapęs istoriniu reiškiniu. Sakysim, dalis filosofų nepalankių Bažnyčiai, kaltino krikščionybę, kad ji sugalvojęsi Dievo įstatymus. Atmesdami apreiškimą, aišku, jie atmetė ir pozityvų Dievo įstatymą. Atsisakydami Dievo, jie ribojosi prigimtinu įstatymu, kuris, jų galvoju, yra grynai žmogiškas. Žmogus turįs sekti savo sąžine, nepaisydamas, ką sako įstatymai ar tokie įsakymai, kuriuos savo ar Dievo vardu skelbia Bažnyčia.

"Žmogiškoji moralė", nors ir atribota nuo Dievo, vis dėlto daugelio buvo pripažįstama visuotine, pastovia, nekintama. Tik nuo apšvietos laikotarpio įvyko lūžis, kada

pati žmogaus prigimtis dėl evoliucionuojančios gyvenimo kaitos pradėta laikyti kintama. Jei žmogaus prigimtis kinta dėl besikeičiančių socialinių sąlygų, tai aišku — kinta ir jo sąžinės "imperatyvas", ir tas prigimties įstatymas bei toji būties moralė. Su šia pozityvumu, socializmu, evoliucionizmo srovių atneštąja pažiūra iškilo ir naujos moralės klausimas. Moralė "pasidarė" priklausoma nuo padėties arba situacijos, kokioje žmogus atsiduria. Tik pats žmogus galės pasakyti, kaip jis jaučiasi, kaip išgyvena vieną ar kitą elgesio būdą. Niekas kitas negali jo teisti, smerkti ar bausti.

DĖL LEGALIZMO IR LIBERALIZMO MORALĖJE

Ne vienas žmogus galėjo dabar atsilaisvinti nuo moralinių įtampų, pasinaudodamas minėtom pažiūrom. Vis dėlto tos pažiūros pasirodė vienpusiškos, nes gina tik subjektyvią, asmeninę sąžinės laisvę, kai tuo tarpu moralėje yra dvi pusės. Nėra moralės be tam tikrų principų, normų, pareigų, sankcijų, kaip negali būti moralės ir be laisvo žmogaus apsisprendimo bei sutikimo. Tad pačioje moralėje slypi problema, kaip suderinti viena ir kita. Mes kartais nepajėgime vykdyti principinių reikalavimų ir kartu jaučiam, jog negalime savęs atpalaiduoti nuo jų saistomumo. Pasinaudoję laisve nepaisyti, vis dėlto nesame patenkinti. Naujos pažiūros mus skatina nepaisyti to "atavistinio sąžinės nepasitenkinimo", kuris esąs primestas per šimtmečius "bažnytinės" moralės ir viso auklėjimo. Esą reikia visa tai atmesti, tiesiog nepaisyti, ignoruoti, kitaip save lenkti — ir visi tie nerimo, nepasitenkinimo reiškiniai su laiku savaime išnyksią. Deja, nuo tų visų pastangų praėjo apie pora šimtų metų, ir žmonių sąžinė nepasidarė ramesnė. Dėl to "reikia" ieškoti naujų bandymų palengvinti moralę ir kurti vis naujesnes, vis pažangesnes moralines sistemas.

Iš tų naujausių bandymų vis ir vis kyla atsiskaitymas su "senąja morale". Vienas populiariausių priekaištų "senajai moralei" yra šis — ji per daug legalistinė, apraizgyta įstatymų įstatymais, tiesiog nebepaliekanti laisvės individualinei sąžinei. Ta "senoji"

moralė čia laikoma krikščionybės moralė, bet užmirštama, jog ji pirmoji kovojo su žydiškos — fariziejiškos moralės legalizmu. Kovojo pats Kristus ir tęsė tą kovą ypač šv. Paulius. Krikščionybė, aišku, neatsisakė dorinio įstatymo, bet ypatingai iškėlė asmeninę sąžinės laisvę. Asmeninė sąžinė yra galutinis moralumo sprendėjas, pagal kurį ir pats Dievas spręs žmogaus bylą. Taip visą laiką buvo skelbiama katalikų moralės mokslo. Dėl to II Vatikano suvažiavimas, priėmęs žmogaus laisvės deklaracija, iškėlė ne naują principą, bet pateikė naują jo išplėtojamą. Ši deklaracija neišaina paremti liberališkesnės moralės ir toli gražu nepriartėja prie situacinės moralės. Iš tikrųjų krikščionybė moralinėje srityje, kaip seniau, taip ir dabar lieka derinti legalumą ir liberalumą. Tikrasis moralinis legalizmas ir moralinis liberalizmas stovi šalia krikščionybės, kaip du ekstremai arba dviejų derintinių pradų išskyrimas ligi tam tikro kraštutinumo.

Ekstremai moralinėje srityje nėra naujas dalykas. Jų buvo pačios krikščionybės pradžioje, juo labiau jų nestigo antikinėje kultūroje. Bet nuo IV-ojo ligi XV-ojo amžiaus, kaip pastebi prof. Sorokin savo veikalė "The Crisis of Our Age" (New York, 1942, 142 psl.), krikščionybė buvo apvaldžiusi kraštutinumus ir įsitvirtinusi vakarų kultūroje. Nuo renesanso ir humanizmo laikų vėl grįžo antikinė hedonizmo srovė, kuri moraliu dalyku laikė tai, kas žmogų daro laimingą, o laimę nešąs jausminis malonumas. Graikuose ši laimė buvo reiškiamą šūkiu "valgyk, gerk ir žaisk", romėnuose — "naudokis diena" — džiaukis, nes laikas trumpas. Vokiečiuose ši linkmė rado naują šūkį: "Wein, Weib und Gesang", o pas amerikiečius, kaip sako Sorokin, "buy a car and be happy". Prof. Sorokin apskaičiavo, kad vakarų kultūroje šios "naujos" moralės įtakoje yra apie 43% žmonių, kai krikščioniškosios moralės dar laikosi 57% (taip buvo sakoma 1942 m. išleistoje knygoje; o kiek dabar? — Red.).

Iš tikrųjų nieko naujo nėra tose naujose srovėse, kurios įvairiais vardais šiandien

skelbiasi. Jos eina dviem bėgiais: atsiriboja nuo moralinių principų, normų, įstatymų bei visų institucijų, kurios tuos principus bei normas saugo, arba pervertina įstatymus bei institucijas dėl bendrųjų interesų. Viena kovoja už individualistinę laisvę, antroji už kolektyvistinę tvarką. Nietzsche's antžmogis ir Markso miniažmogis yra tos dvi viršūnės, kurioms lenkiama arba pritaikoma ir moralė. Antžmogis pats sprendžia, kas jam yra moralu, o miniažmogui sprendžia partija ar institucija. Marksistinė sistema yra tipiška atstovė legalistinės "moralės", kokią istorijoje buvo sukūręs žydiškasis fariziejizmas. Tačiau būdinga, kad individualistinės liberalinės moralės atstovai to legalizmo nemato marksizme, o jo ieško krikščionybėje arba, jei mato, tai lygiomis gretina vieną ir antrą.

Pastaruoju laiku liberalinio pasaulio atstovai vėl garsiau kalba apie tai, kas apšvietos pagimdyta, būtent — apie situacinę (padėties) moralę. Situacija keliama, kaip naujas elementas, tarsi jo nebūtų buvę ir nūnai nebūtų krikščioniškoje etikoje.

SITUACIJA KRIKŠČIONIŠKOJE MORALĖJE

Krikščioniškieji moralistai negali apeiti situacijos klausimo vien dėl to, kad žmogus turi moralinius principus, normas, pareigas taikyti praktiškajame gyvenime, atsidūręs vienoj ar kitoj padėty. Padėtis, kurioje žmogus sprendžia ir apsisprendžia, kaip geriausiai pasielgti, yra daugiau pritaikomoji, procedūrinė, o ne būtina apsprendžiamoji. Situacija pastato žmogų kryžkelėn, ir jis arba daro kompromisą, nusikalsdamas principui ir nepatenkindamas sąžinės, arba dėl situacinių kliūčių vis dėlto išlieka nepažeidęs dorinės savo vertės. Svarbiausias klausimas bet kurioj situacijoje yra šis, kaip rasti teisingą moralinį sprendimą, o ne palikti žmogų, kad jį apspręstų tik akla situacija.

Principinis moralinis sprendimas ilgą laiką buvo laikomas racionaliniu. Manyta, jog žmogaus elgsenai vadovauja protas, dėl to jis labiausiai ir buvo šviečiamas, parengiamas susivokti tiek principuose, tiek situacijose. Vadinas, moraliniai principai ir jų

geras supratimas laikyta svarbiausiais moralinio ugdymo elementais. Kai žmogus žino gėrio ir blogio ribas, kai jis suvokia, kaip jam elgtis, kai jis pakankamai subręsta savo pažinimu naudotis, tada manyta, kad jis būsiąs doras. Šios pažiūros laikėsi ne tik Kantas ir eilė filosofų — moralistų, bet didele dalimi ir krikščioniškoji moralė. Pastaroji tačiau vieno pažinimo nelaikė pilnai pakankamu dėl žmogiškosios prigimties trapumo. Jau šv. Paulius teigė sekąs ne tuo, ką pažįsta esant gera, nes jį traukiančios kitos jėgos, priešingos pažinimui. Krikščioniškoji moralė dėl to iškelia malonės reikšmę dorinio elgesio įstiprinimui. Tuo tarpu racionalistai švietėjai buvo tiesiog pavergti minties, kad šviesus, išlavintas, pažinimu pasikaustęs protas yra visiškai pakankamas vadovauti žmogaus elgsenai.

Šią racionalistinę pažiūrą stipria kritika yra palaužęs prieš 50 metų vokiečių filosofas Max Scheleris (plg. jo *Der Formalismus in der Ethik und Materialwertethik*, 3 ed., Halle 1927). Šalia proto Scheleris iškelia emocijas; prieš grynąjį Kanto protą jis stato gryną jausmą, gryną meilę, susižavėjimą gėriu, tam tikrą ambiciją būti geru, entuziazmą daryti gera. Visa tai labiau įkvepia mintį ir ją lenkia, negu mintis pati viena pajėgtų. Ir šia prasme emocijos ne mažiau išreiškiančios žmogaus dvasios polėkį, negu pati mintis.

Sekdamas Scheleriu, kitas vokiečių filosofas Hartmanas (anglų vertimas *Ethics*, New York 1932) moralinio elgesio atveju daugiau skiria reikšmės intuityvinėms galioms. Žmogus, atsidūręs tam tikrose aplinkybėse ar susidūręs su kitais žmonėmis, pirmiausia pajuntąs stiprų intuityvinį nusistatymą už ar prieš — pritarti, priimti ar ne. Šis nuojautos pasireiškimas esąs daugiopas ir savotiškai šakotas. Jis iš anksčiau prisikaupęs vertybių, motyvuotas auklėjimo, persunktas asmeniškumo, savo asmens vertės pajautimo ir kitų asmens vertinimo.

Ne be Schelerio įtakos pasuko į emocijų sritį ir Zigmantas Freudas, tik jis susitelkė į vitalinį instinktą ir pernelyg iškėlė sekso reikšmę. Freudas buvo išmušęs iš bėgių

Kastyčio Izokaičio nuotrauka.

Schelerio pasitarnavimą moralinei sričiai, iškeliant teigiamųjų emocijų reikšmę. Freudo du bendradarbiai C. G. Jungas ir Rudolf Allers gerokai pakeitė pirmines psichoanalitines išvadas, atsiedami jas ypač nuo perdėto sekso. Dėl to šiandien pasidarė vėl atviras laukas moralistams blaiviai svarstyti tai, ką Scheleris teigiama prasme yra pasakęs apie kitas jėgas, akstinančias žmogų į moralinį tobulumą.

Taigi moralinis sprendimas žmogui yra pirmieji dalykas, nežiūrint kokia bebūtų situacija. Ir tą sprendimą jis daro ne dėl pačios situacijos ir ne būtinai tik šalto proto įtakoj, bet labai dažnai šalia visos situacijos ir dėl žymiai gilesnių, iš anksčiau sukauptų motyvų. Imkime krikščioniškai auklėtą žmogų, principiškai apsisprendusį, kilniai nusiteikusį, garbingai saugantį savo orumą. Ar galima įsivaizduoti, kad jis dėl kokios nors paprastos situacijos lengvai pakeistų savo nusistatymą ir išduotų visa, kas jo būčiai buvo sava? Tegu ir pasitaikytų išduoti, bet ar dėl to jis save lengvai pateisins situa-

cinu atsitiktinumu? Tuo, mums rodos, ir skiriasi situacijos supratimas, kokį turi krikščioniškoji moralė, ir vadinamoji "situacinė etika".

SITUACINĖS MORALĖS KRYŽKELĖ

Kai krikščioniui bet kokia situacija nekeičia moralinio principo, nors kartais keičia moralinį aktualų sprendimą, tai situacionalistui kiekvienas moralinis sprendimas, ir kiekvieną kartą kitoks, jau yra savotiškas principas. Jam gera kiekviena elgsena, padiktuota padėties, nes jis nepripažįsta kito masto šalia savo asmeniško sprendimo. Pats žmogus sprendžia ir pats atsako už save, nes tai, kaip jis supranta, kaip tuo metu jaučia, kaip toj padėty pasielgė, yra jo vieno reikalas. Niekas kitas jam negali pasakyti, jog tu negerai, negarbingai pasielgei. Palikus principus nuošaliai, juos atmetus, nebetenka prasmės nei atsakomybė, nebeteri reikšmės nei dorinis ugdymas, nei pasitikėjimas žmogaus žmogumi. Jei įstatymai tave baudžia, tu gali jaustis kankiniu, nes nesijauti nusi kaltęs ar nusidėjęs. Tu gali gintis prieš

teismą, kad kitaip jautei, priešingai galvojai, nelaikei tai blogybe.

Situacinė moralė neįtampa priartėjusi prie moralinės anarchijos ir darosi labai populiari pateisinti politiniams, biznio, sekso bei kitiems iškrypimams. Ši kryptis darosi revoliucinė, kelia valstybei nemaža rūpesčio, o tėvams sukuria dideliu sunkumų santykyje su bręstančiais vaikais. Ši "moralės" kryptis bene labiausiai šiuo metu palietusi Ameriką, ir čia atsakingieji krašto vadovai, kaip yra pastebėjęs T. C. Murray, S. T., yra pasimetę. Amerikos įstatymdavystė laikosi pažiūros nesimaišyti į moralinius dalykus, atseit — įstatymais neremti moralės. Bijomasi, kad valstybė nespirstų sąžinės dalykų, nepažeistų individo sąžinės laisvės. Tačiau praktiškai Amerikos įstatymai baudžia už žmogžudystę, už eutanaziją ir už kitus nusikaltimus, kurie turi moralinį charakterį. Atrodo, jog čia, pagal minėtą jėzuitą, trūksta kažkokios logikos.

Šia proga norėtusi priminti, kas situacinę moralę sąmoningai palaiko. Sąmoningas veiksnys, ypač Amerikoje, yra perversiniai slaptieji sąjūdžiai ir biznis. Šalia perversinio politinio elemento didžiausią vaidmenį vaidina nešvarus biznis bei pelnas, siekiamas be moralinių skrupulų. Net gerasis biznis darosi nebeatskiriamas nuo blogojo, nes ir jis spaudoj, televizijoje, radijuje vartoja reklamas, palenktas žemiems instinktams.

BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Moralinė problema mums iškyla kaip pirmą kartą žmogaus, mūsų artimo, kartais mūsų brolio, tėvo ar vaiko problema. Ji yra ne tiek srovių ar sisteminių sprendimų problema, kiek žmogaus asmenybės, jos brendimo, kartu ir jos ugdymo problema. Dėl to mūsų dėmesys gal turėtų labiau krypti ne tiek į principinių moralinių sprendimų ieškojimą, kiek į tų pačių principų ir tos pačios moralės tinkamesnį perteikimą.

Ta prasme naujos šviesos pateikia kai kurie naujesni autoriai moralistai. S. Pinkaers, O.P., savo straipsnyje *La liberté en morale* (Laisvė moralėje) atkreipia dėmesį

į pozityvią, veiksmingą laisvę, būtent — laisvę siekti moralinės tobulybės. Žmogus esąs skirtas kūrybinei ir pažangiai atvirumui gėrio atžvilgiu. Ši atvirumą ypač galima pastebėti jauname amžiuje, tik jam reikia veiksmingesnės pagalbos iš vyresniųjų (plg. *Revue ecclesiastique de Liege*, 51, 1965). o. Anciaux straipsnyje *La conscience et l'éducation morale* (Sąžinė ir moralinis ugdymas) pastebi, kad sąžinė yra gabumas suvokti pagrindinį savo egzistencijos įstatymą arba pašaukimą save realizuoti gyvenime laisvai ir atsakingai. Tai yra galia tapti asmeniu bei asmenybe. Sąžinė yra auganti, bręstanti ir glaudžiai suaugusi su žmogaus sąranga. Kaip asmenybė išsiskleidžia dinamiškai, taip ir ją lydinti sąžinė yra dinamiškas veiksnys. Bet sąžinės veidrodis bręstančiam jaunam žmogui yra jo tėvai ir artimos aplinkos vyresnieji. Be kitko, pastebi autorius, tėvai neturėtų savo vaikams duoti nemotyvuotų, nepagrįstų, nepaaiškintų įsakyimų (plg. *Collectanea Mecliniensis*, 50, 1965).

Vertas dėmesio ir amerikiečio jauno moralisto, išgarsėjusio dėl Vašingtono universitete kilusių riaušių, Charles E. Curran pastebėjimas veikale *Christian Morality Today* (Fides, 1966). Krikščioniškosios moralės pagrindas, pagal jį, yra ne žmogaus santykis su moraliniu principu, abstrakčiu principu, bet su asmeniu, tiksliau kalbant — su Dievo asmeniu ir artimąja prasme su Kristaus asmeniu. Net prigimtinis moralės įstatymas iš tikro yra Kristaus įstatymas, nes visa yra sukurta pagal jo pavyzdį. Juo labiau paliečia Kristaus asmenį, kai turime prieš akis jo paliktą meilės įstatymą, kuris eina daug toliau už prigimtinio įstatymo reikalavimus.

Kai mūsų tautoj yra toks stiprus (gal iš natūralinio, nesugadinto jutimo) krypsnis daryti gera, būti geriems, rodos, reikėtų tik naujesnės, gilesnės motyvacijos, ir mūsų moralinio ugdymo problemos būtų žymiai našesnės. Tačiau bent mūsų orientacijai gal pravers ir kitos šio straipsnio pastabos, kad susivoktume, kokie nauji vėjai ir iš kokios pusės drumsčia tiek mūsų, tiek ypač mūsų jaunesniųjų sąžinės brendimą.

TEOLOGINIAI MĄSTYMAI

(Sekant šv. Jono Evangelijos įvadu)

VYTAUTAS BAGDANAČIUS

5. AR AŠ ESU APŠVIESTAS?

"Šviesa spindi tamsoje, bet tamsa jos neužgožė".

Kas yra tamsa? Tai tokia būklė, kai daiktai neatspindi į juos nukreiptos šviesos. Šviesa yra, bet daiktai nėra jos apšviesti. Tai nėra absoliuti tamsa, kurioje visai nebūtų šviesos. Tai yra greičiau tokia situacija, kurioje nėra daiktų. Įsivaizduokime, kad kino salėje yra tamsu, o tačiau joje yra šviesa, nušviečianti ekraną. Tarpplanetinėse erdvėse taip pat yra tamsu, nes ten nėra ką nušviesti, tačiau ten yra šviesa, nušviečianti žemę ir kitas planetas. Taigi šviesa spindi tamsoje.

Šviesa, spindinti tamsoje, yra dieviška šviesa. Ir ten, kur ji nieko nenušviečia, matyt, nėra atitinkamos šiam nušvietimui būties. Čia kalbama ne apie fizinę šviesą, bet apie dievišką šviesą, kuri kartu yra ir gyvybė. Ji būtybes nušviečia, ne vien jas parodydama, bet ji kartu yra ir jų buvimo priežastis. Kur nėra Dievo žmogaus, ten dieviškoji šviesa spindi tamsybėse.

Kaip aš stoviu šios šviesos atžvilgiu? Aišku, kad toji šviesa mane apšviečia, bet ar aš esu tamsa, ar šviesa? Savo fizinėmis akimis aš tos šviesos nematau, bet mano tikėjimas liudija, kad aš esu toje šviesoje. Ta dieviškoji šviesa ne tik apšviečia, bet ir givina.

Šviesa ir tamsa, kurių žaidimu šventasis autorius čia naudojasi, yra dvasiai išreikšti simboliai. Dvasia šviesą pažįsta ir už ją apsisprendžia, ją teikdama ir medžiagai, kuri dvasinės šviesos pagauti negali. Dėl to medžiaginė filosofija yra tamsybė. Ji neturi priėjimo prie tos šviesos, kuri yra kilusi iš gyvybės. Gyvybė yra dieviška ypatybė.

Man reikia nusižeminimo, kad galėčiau regėti šią šviesą. Pasak Mausbacho, sakramentų priėmimui reikia nusižeminimo; reikia prisipažinimo, kad pagalba man yra reikalinga. Dėl to mano išdidumas yra prisi-

rišimas prie tamsos, prie išorinių apraiškų, per kurias praeina dieviška šviesa, bet, kad ji būtų suprasta ir pasisavinta, ne tik mano, bet ir visų daiktų labui, reikia išpažinimo, kad ta šviesa man yra reikalinga. Dieve, leisk man būti apšviestam!

6. MANO PASIUNTINYBĖ

"Buvo atėjęs Dievo siųstas žmogus, kurio vardas Jonas".

Pirmiausia atkreipkime dėmesį į tai, kad čia jau pasirodo žmogus. Ligi šiol buvo kalbama apie dievišką gyvybę ir šviesą, o dabar jau apie žmogų. Jis bus dieviškos tiesos liudytojas. Kodėl ne senoji sandora su visa savo visuomenine sąranga pastatoma atstove paliudyti dieviškajai šviesai, bet vienas žmogus? Juk ji buvo įsteigta tam, kad ruoštų kelią šiam šviesos atėjimui.

Tačiau tikrasis Dievo žodžio partneris yra ne sąranga, ne organizacija, ne kultūra, bet žmogus. Jis, ne visuomenė, yra Dievo atvaizdas. Tiesa, jam yra reikalinga visuomenė, bet ji žmogaus neatstoja. Žmogus savo visuomenišku nusiteikimu ir išipareigojimu kuria visuomenę, kaip būtiną savęs apraišką ir pasipildymą. Tačiau visuomenė žmogaus neatmeta, nesako, kad jis nereikalingas.

Dėl to šio naujo dieviško žaidimo, kurį mes vadiname atpirkimu, pirmasis partneris yra žmogus. Tas žmogus yra Jonas Krikštytojas. Jis yra Dievo siųstas. Jonas turi ypatingą Dievo duotą uždavinį. Tačiau tokį specialų Dievo duotą uždavinį turi ir kiekvienas žmogus. Nėra žmogaus, kuris nebūtų Dievo siųstas. Joks žmogus negimsta savaime, inercijos dėsnio vedamas. Pasak W. Schmidto, iš daugybės paveldėjimo lobių, susitelkusių tėvuose, Dievas atrenka šiam žmogui savaimingą derinį. Tai yra psichologiskai biologinės žmogaus savaimingo pašaukimo priemonės. Jos yra tam, kad žmogus atliktų savo pasiuntinybę, kurią jam duoda Dievas.

Aš turiu savitą pasiuntinybę ir jai atlikti priemonių, Dievas pažįsta mane pirmuoju vardu, panašiai kaip Joną Krikštytoją. Kokia yra mano pasiuntinybė? Kaip aš turiu tvarkyti tas gamtines ir antgamtines priemonės, kurios man yra suteiktos? Viena yra tikra, kad aš turiu į jas žiūrėti realiai. Man nereikia svajoti apie nerealius uždavinius, bet reikia vengti minties, kad čia nieko nėra, kad čia viskas tuščia, kad aš esu apsuptas tik sunkenybių ir neturiu vertingų, didelių uždavinių.

Neužtenka man pasiuntinybės ir priemonių, kurias man Dievas yra suteikęs mano prigimties forma. Jis savo apvaizda man vadovauja mano gyvenimo kelyje. Tiesa, jis nevartoja prievartos. Jis respektuoja mano apsisprendimus. Jis daro man palankias išvadas ne tik iš mano apsisprendimų, bet ir iš mano silpnybių bei kalčių. Jis nepraranda vilties dėl manęs. Aš turiu labiau rūpintis pačiu savimi, geriau suvokdamas, už ką turiu kovoti ir kur turiu būti nugalėtas.

Jono Krikštytojo misija, kuri, istoriškai žiūrint, yra tokios pirmaelės reikšmės, tuo pačiu istorišku žvilgsniu žiūrint, yra greičiau nepasisekimas. Jam nepasisekė Jėzaus parodyti aplinkai tokiu laipsniu, kokio Jėzus buvo vertas. Pats Jonas buvo nužudytas. Jis pats savo vaidmenį suprato "minoriniu tonu", sakydamas, kad jam reikia mažėti, o Jėzui didėti. Nepasisekimas, atrodo, yra žmogaus gyvenimo dalis. Nepaisant to, paties Jėzaus pasakymu, Jonas yra didžiausias iš žmonių.

Šiandien išgirdau, kad jau trečia mano sutuokta šeima iširo. Taigi ir mano, bent liturginė, veikla yra nužymėta nepasisekimais. Ar aš savo gimines ir kitus artimuosius vedu geru keliu? Gal aš juos gadinu? Kiek jų problemas atspindi mano problemas? Mano giminės, mano šeima taip pat turi Dievo pasiuntinybę. Žmogiškai aš esu iš jų. Kokia yra mano giminių paskirtis sąryšyje su manimi? Ar jų kovos vyksta mano kovų paraštėje? Ar jie savo problemomis neparodo mano tikrąją vietą žmonijos išganyimo istorijoje?

7. TIESOS LIUDYTOJAS

Jis atėjo kaip liudytojas, kad paliudytų šviesą.

Žmogaus uždavinys yra liudyti šviesą. Liudijimas yra didelė žmogaus pareiga. Tačiau ji yra ribota pareiga. Liudytojas nėra nepriklausomas kūrėjas: menininkas ar kalbėtojas. Jis patvirtina tik tai, kas yra tiesa. Liudytojas yra neįmanomas kitaip, kaip tik sąryšyje su tiesa. Liudytojas, liudijęs netiesą, yra liudijimo sužalojimas. Jis tada jau nebebūtų liudytojas. Gal jis tada galėtų vaidintis kūrėju ar menininku, bet ne liudininku. Liudininkas nėra įmanomas be tiesos.

Ko liudyti atėjo šis žmogus Jonas? Jis atėjo liudyti šviesos. Bet jeigu jis šviesai vaidina liudytojo vaidmenį, tai ta šviesa yra kartu ir tiesa. Kitaip jis nebūtų liudininkas, nes, kaip matėme, liudininkas yra įmanomas tik sąryšyje su tiesa. Iš tikrųjų šviesa visada yra buvusi žmonijoje tiesos simbolis. Taip pat ji kartu pasako, kad liudijama tiesa nėra kokia nežvelgiama paslaptis, bet savyje ji turi aiškumo: tokio aiškumo, kurį žmogus gali suprasti. Jei ši tiesa būtų tik paslaptis, tik nežvelgiamybė, tai jai netiktų šviesos sinonimas. Tad krikščioniška tiesa yra kartu ir šviesa. Tačiau ji yra dar daugiau negu šviesa. Kaip matėme, ji yra ir gyvybė. Gyvybė, kuri yra pas Dievą. Šios gyvybės čia minimas liudytojas neperteikia. Ją teikia Dievas. Jei liudytojas būtų gyvybės versmė, jis būtų daugiau negu liudytojas. Jis būtų Kūrėjas ar Atpirkėjas, bet Jonas toks nebuvo.

Lotynų kalboje žodis, reiškiantis kankinį, yra *martyr*. Jis yra kilęs iš graikų kalbos žodžio *martyreo* — liudyti, būti liudininku. Tad atrodo, kad pirmieji krikščionys taip labai vertino liudijimą, kad jį sutapatino su kankininkyste. Antra vertus, šis sąryšis kankininkystės su liudijimu sako, kad liudijimas yra asmeninis uždavinys, kad jis sielojasi su savo gyvenimo paaukojimu už tiesą, kuri yra liudijimas.

Liudijimo sąryšis su kankininkyste saviatoje šviesoje pastato apaštalavimo uždavinį. Apaštalavimo pareiga tada yra išimama iš

Kastyčio Izokaičio nuotrauka.

tokių sričių kaip agitacija, įkalbinėjimas, sugestionavimas ir pastatoma liudijimo kategorijon, kas reiškia, kad liudytojo gyvenimas yra į tai įjungtas ir net išstatytas pavojun. Mūsų laikais, kai propaganda yra nepaprastai išplitusi visose gyvenimo srityse, bet praradusi pagarbą tiesai, šitai supras tas liudijimo sąvokos gražinimas į gyvenimą yra labai pageidautinas dalykas.

Ar aš esu tikėjimo liudininkas? Ar aš savo gyvenimą į tai įjungiu? Ar dėl įvairių patogumų, pataikavimų ir draugysčių nesu išsižadėjęs liudyti tiesą?

8. NEPASISEKĖS JONO LIUDIJIMAS

.. ir kad visi jo dėka įtikėtų”.

Jono Krikštytojo vaidmuo buvo didesnis, negu iš tikrųjų išėjo. Žmonės per jį turėjo įtikėti Kristų. Jis turėjo paliudyti Kris-

tų visai žydų visuomenei. Jeigu Jonui Krikštytojui tai būtų pasisekė, Jėzaus vaidmuo žemėje gal būtų buvęs istoriškai kitoks. Tačiau kai Jono liudijimas nedavė visuotinių rezultatų, pačiam Jėzui teko daug rūpintis savo misijos liudijimu.

Tiek Jono Krikštytojo, tiek Jėzaus liudijimas susilaukė panašaus likimo — persekiojimo ir kankininkystės. Jonui buvo nukirsta galva už tai, kad jis liudijo šeimos ištikimybės pareigą. Jėzus buvo prikaltas prie kryžiaus, formaliai apkaltintas politinio sukilimo ruošimu, tačiau iš tikrųjų greičiausiai už tai, kad sakėsi esąs Dievo Sūnus. Jonas nukentėjo už dorinę tiesą, o Jėzus — už teologinę.

Situacija iš esmės pasilieka ta pati ir dabar: tikėjimui ir doriai yra reikalingas liudijimas. Be liudijimo nėra įmanomas tikė-

jimas, be liudijimo smunka visuomenėje dorovė. Liudijimas apima daug dalykų: tikėjimo bei doros tiesų skelbimą ir jomis gyvenimą. Du liudijimo bruožai, skelbimas ir pavyzdys, mūsų laikais yra linkę persiskirti. Šiandien yra gerbiamas mokslas, bet negerbiamas pavyzdys. Kantas stipriai yra pasisakęs prieš pavyzdžio reikšmę doriniame gyvenime. Jis mano, kad užtenka tik protinės tiesos. Tikinčiųjų tarpe yra pastebimas kitoks skilimas. Kai kurie tikėjimo ir doros skelbėjai savo skelbiamomis tiesomis negyvena, o kai kurie, gyvenantys tikėjimo tiesomis, yra linkę atsiriboti nuo visuomenės ir tokiu būdu tikėjimo ir dorovės savo pavyzdžiu neliudija.

Galima atkreipti dėmesį dar į vieną atskyrimą tiesos nuo gyvenimo. Ne vienas pamokslininkas, skelbdamas tikėjimo tiesas, nurodo ne realaus gyvenimo reiškinius, kaip sekintis pavyzdžius, bet gražiai literatūriškai nudailintas legendas, kuriomis nori įtikinti klausytojus. Bet šitokie pavyzdžiai pradeda būti visuomenei nepriimtini dėl per daug didelio jų atitrūkimo nuo realaus gyvenimo. Tačiau, antra vertus, krikščionybė neturi pasidaryti vien konkrečių žemiškų problemų sprendėja.

Tie žmonės, kurie praktikuoja krikščionišką tobulumą, sekdami Kristaus patarimais, būtent vienuoliai ir vienuolės, atsiriboja nuo pasaulio, bijodami, kad jų tobulybės siekimo stilius nebūtų pažeistas. Jie ne tiek rūpinasi tobulyste, kaip žmogiška apraiška, kiek savo stiliumi, kuriuo jie siekia tobulybės. Tačiau tokiu būdu jie išsijungia iš tikėjimo liudijimo.

Dėl to II Vatikano susirinkimo išleista vienuolinio gyvenimo konstitucija skatina vienuolius imtis apaštalavimo, t.y. tikėjimo liudijimo. Ji sako, kad įžadų žmonės turi pasitarnauti savo laiko žmonių reikalams (1 paragrafas). O 20-me paragrafe sako: "Misišjinė dvasia, nepaisant visa ko, turi būti išlaikyta vienuolinėse bendruomenėse".

Viešpatie, duok, kad visi mano susitikimai ir pasikalbėjimai šiandien būtų persunkti noro savo pokalbininkams paliudyti Kristų ir Dievą, o ne ką kita.

KIEK KARTŲ PADARĖTE. . .

CHIARA LUBICH

"Iš tiesų sakau jums, kiek kartų tai padarėte vienam iš mažiausiųjų mano brolių, man padarėte" (Mt 25,40).

Šie Jėzaus žodžiai yra kaip perlas. Jie išreiškia visą Evangelijos esmę, pabrėždami žmogaus asmens orumą ir tai, ko iš jo reikalaujama. Jėzus, ilgai lauktas ir pranašautas, atėjo atpirkti nuodėmėse paskendusios žmonijos. Už tai jis sumokėjo nepaprastą kainą. Laikų pabaigoje jis vėl ateis kaip Karalius ir Teisėjas teisti visų žmonių pagal kiekvieno darbus. Atlyginimas bus amžinoji laimė ar amžinoji bausmė.

Jėzus, kalbėdamas savo mokiniams apie paskutinįjį teismą, priminė, kad dieviškasis Teisėjas sakys teisiesiems, jog jis buvo alkanas, o jie jį pavalgydino. O tie, stebėdamiesi klaus, kada jie jį valgydino. Tada jis paaiškins: "Iš tiesų sakau jums, kiek kartų tai padarėte vienam iš mažiausiųjų mano brolių, man padarėte".

Pagal tą aprašymą atrodytų, kad tik paskutinio teismo metu galėsime pamatyti, jog kiekvienas asmuo yra Kristaus brolis ar sesuo, todėl kiekvienas meilės patarnavimas artimui, apleistas ar padarytas, bus laikomas pasiėlgimu su juo pačiu. Užtai Jėzus iš begalinės meilės jau dabar apreiškė mums tą nuostabią ir nepaprastą tiesą, parodydamas visą jos vertę ir svarbumą, nelaukdamas laikų pabaigos, kada nė vienas savo klaidų jau negalės atitaisyti.

Kas yra tie, kuriuos Jėzus vadina mažiausiais savo broliais? Tas jo išsireiškimas kontekste turi universalią prasmę. Į tą teismą, apie kurį Jėzus kalba, būsime pašaukti visi, be jokios išimties. Todėl ir jo priminimas netaikomas vien krikščionims, pagalbos reikalingiems, bet ir visiems kitiems, kurie kenčia stoką ar turi kitokių sunkenybių. Jo žodžiai kreipia mūsų dėmesį į tuos, kurie alksta ar yra ištroškę, kurie reikalingi drabužių ar pastogės, kurie serga ar yra įkaltinti. Mes žinome, kad tokių yra milijonai, kurie kenčia ar ko nors stokoja ir kurie

šaukiasi ar laukia tyliai mūsų pagalbos. Tai kaip tik tie, kuriuos Jėzus vadina savo broliais ir seserimis, sutapatindamas juos su savimi.

Jau Senajame Testamente Dievas skelbė, kad jam ypatingai rūpi vargšai, bet jis niekad jų netapatino su savimi. Tai jau padarė Jėzus — "Dievas su mumis", kuris sako: "... kiek kartų tai padarėte vienam iš mažiausiųjų mano brolių man padarėte". Mums yra nauja ir nuostabu, kad Jėzus tokiu ypatingu būdu sutapatino save su tais, kurie ką nors kenčia ar ko stokoja. Kai Dievo Sūnus tapo žmogumi, ". .. jis, būdamas turtingas ... tapo vargdieniu" (2 Kor 9,9).

Jis atėjo ne tam, kad būtų aptarnautas, bet kad pats tarnautų kitiems. Jis gydė ligonius, guodė kenčiančius, bendravo su visuomenės atstumtaisiais. Jis mylėjo visus be išimties, bet labiausiai tuos, kurie buvo reikalingi pagalbos. Jo meilė nuėjo taip toli, kad, aukodamas save, mirė ant kryžiaus už mus visus, atleidimo reikalingus nusidėjėlius. Jo meilė siekia to pat ir po jo prisikėlimo. Jis yra ypatingu būdu su tais, kurie kenčia ar stokoja. Pasaulio pabaigoje jis teis mus pagal tai, kaip mes elgsimės su vargšais, tais "mažiausiais jo broliais". Kiekvienas artimo ignoravimas ar pastanga jį mylėti bus palaikyta elgesiu su pačiu Kristumi ir teisingumu matu, lemiančiu mūsų amžinybę.

Tie Jėzaus žodžiai dar kartą patvirtina, kad nieko nėra svarbesnio už meilę ir kad ji yra Evangelijos esmė. Ji yra taip svarbi ir nuostabi dar ir tuo, kad, konkrečiai mylėdami artimą, kai jam teikiame kokią pagalbą, drauge tame asmenyje mylime ir Jėzų, nors apie tai gal ir nepagalvojame. Taip mylėdami, galėsime įeiti su juo ir į Tėvo Karalystę. O iš tikrųjų tada jo Karalystė jau dabar, dar šioje žemėje esant, apsigyvens mūsų širdyse.

Atrodo, kad turėtų būti aišku, kaip mes turime pagal tuos Viešpaties žodžius gyventi. Tad pradėkime elgtis su kiekvienu žmogumi tuoj, kaip elgtumės su pačiu Kristumi. Nedarykime jokių skirtumų tarp turtingų ir vargdienių, tarp mokytų ir bemok-

lių, tarp patrauklių ar atstumiančių, tarp senų ar jaunų.

Nežiūrint kokiose pareigose bebūtumėm, nepraleiskime nė vienos progos mylėti labiausiai pagalbos reikalingų, ypač alkanų, benamių, ligonių, pasidavusių žalingiems įpročiams, bedarbių, visuomenės atstumtų. Tokių mes sutiksime kiekvieną dieną mūsų miestuose ir visur, kur tik bebūtumėm. Jei kartais ir užsimirštumėm, visad galime pradėti iš naujo. Mums niekada netrūks artimo, kurį turime mylėti.

Iš anglų kalbos išvertė

Kostas Paulius

JAV EKONOMINĖ POLITIKA KATALIKŲ BAŽNYČIOS SOCIALINIO MOKSLO ŠVIESOJE

P. DAUGINTIS

Praėjusių metų lapkričio 8 d. paskelbtas JAV vyskupų konferencijos komisijos projektas apie Katalikų Bažnyčios socialinį mokslą ir JAV ekonominę politiką. Jis JAV visuomenėje sukėlė ne tik didelį susidomėjimą, bet ir įvairių ginčų bei kritikos. Gal mūsų lietuviškajai visuomenei šis klausimas atrodytų neaktualus, bet taip neturėtų būti. Juk dėl blogos ekonominės politikos ir didelio plačiųjų masių skurdo įsigalėjo komunizmas Rusijoje, Kinijoje ir daugelyje kitų valstybių. Stiprėja jis Vidurio Amerikoje, Italijoje, Prancūzijoje ir kitur. Labai svarbu, kad JAV plačiųjų sluoksnių gerovė būtų didesnė ir ekonominė sistema geresnė, tuo būdu ir patrauklesnė žmonėms už geležinės uždangos, o taip pat ir laisvųjų kraštų neturtingiems žmonėms. Be to, mes jau esame pilnateisiai JAV piliečiai, tad galime turėti šiek tiek įtakos ekonominei Amerikos politikai. Mes esame katalikai, tad vyskupų žodis mums turi būti svarbus. Be to, konferencijoje dalyvauja ir vienas kitas lietuvis vyskupas.

AR VYSKUPAI GALI SPREŠTI APIE AMERIKOS EKONOMINĘ POLITIKĄ?

Kai kurie nesupranta, dėl ko vyskupai rašo apie Amerikos ekonominius klausimus, juk jie nėra šios srities specialistai. Į tai atsako Milwaukee arkivyskupas G. Weakland, šios vyskupų komisijos pirmininkas, pateikdamas ruošiamo ganytojiško laiško projektą: "Mūsų požiūris šiame laiške yra pirmiausia Kat. Bažnyčios socialinis mokslas. Mes šį klausimą svarstome ne kaip ekonomistai, siūlydami ekonominius projektus, bet *kaip doros mokytojai*".

Kiti tvirtina, kad tai Bažnyčios kišimasis į JAV politiką. Tai draudžianti Amerikos konstitucijos pirmoji pataisa — klauzulė apie Bažnyčios atskyrimą nuo Valstybės. Tačiau arkiv. J. Quinn (San Francisco) teisingai aiškina, kad ši konstitucijos pataisa atmeta ir draudžia politines privilegijas kuriai nors vienai bažnyčiai ar sektai, bet dalykuose, liečiančiuose platesnę visuomenę, tad ir JAV vyriausybę, konstitucija nesiekia neigti Bažnyčios aktyvaus balso, formuojant viešąją gerovę. Konstitucija palankiai priima savanoriškų asociacijų veiklą šioje srityje ir bažnyčioms ji teikia savanoriškų asociacijų pobūdį.

BIBLINIAI IR TEOLOGINIAI EKONOMINIO GYVENIMO TVARKYMO PAGRINDAI

Šis ilgas 50.000 žodžių (apie 100 puslapių knygelė) vyskupų ganytojiško laiško projektas I dalyje dėsto Kat. Bažnyčios mokslo svarbiąsias mintis, principus ir iš jų išplaukiančias dorines normas ekonominiam gyvenimui. II dalyje pateikia keletą jų pritaikymų JAV ekonominei politikai. Laiško tikslas yra dvigubas: 1. pateikti Kat. Bažnyčios nariams ir kitiems žmonėms katalikų socialinio mokslo nurodymų; 2. pridėti vyskupų balsą prie viešų diskusijų apie JAV ekonominės politikos klausimus, kuriuose ypač reikšminga dorinė pusė.

Pirmoje dalyje vyskupai pateikia Šv. Rašto tekstų iš Š. ir N. Testamento. Iš tų tekstų aiškėja, kad žmogus, sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą (dvasingas, laisvas), turi šventą, antgamtinį pobūdį, iš-

skiriantį jį iš visų kitų žemės būtybių. Tad žmogus turi nelygstamą vertingumą, kurį realizuoja, vykdo, solidarai dirbdamas ir veikdamas žmonių bendruomenėje. Be to, pats Kūrėjas Dievas suėjo į asmenišką sąjungą ar sandorą (covenant) su žmonėmis, tarpininkaujant Nojui, Abraomui, Mozei ir įsikūnijusiam jo Sūnui Jėzui Kristui. Dievas asmeniškai rūpinasi kiekvienu žmogumi.

Tad žmogaus sutvėrimas, vertingumas, sandora su Dievu ir bendruomenė yra *patys pirminiai ekonominio žmonių gyvenimo pagrindai*.

Visa kūrinija yra Dievo sukurta, išlaikoma ir pavesta žmogui. Tad žmogus yra ne absoliutus savininkas, o tik *užvaizdas*. Jis turi ištikimai eiti šias savo pareigas, rūpintis žeme, jos būtybėmis ir žmonėmis. Kristaus nuopelnais tapę nauja kūrinija ir naujosios sandoros dalyviais, žmonės yra pašaukti į *krikščioniškąjį solidarumą bendruomenėje*. Kaip Dievas tėviškai rūpinasi kiekvienu žmogumi, kaip Kristus veikia, kad išganytų kiekvieną žmogų, taip ir žmogus turi rūpintis kitais, atiduoti kiekvienam tai, kas jam pridera, kas priklauso kitiems ir bendruomenei, tai yra, jis turi būti teisingas. Iš čia — *teisingumo primatas bendruomeniniame gyvenime*.

Teisingumas bendruomenėje turi būti vykdomas visiems žmonėms. Jo vykdymas turi apimti ir vargingus, ir neturtingus, ir kitus, kurie patys negali jo išreikalauti. Todėl tikras teisingumas bendruomenėje *matuojamas pagal jo vykdymą neturtingiesiems, neturintiesiems galios*. Tad yra suprantami Dievo reikalavimai ir jo rūpestis neturtingaisiais, Kristaus pagalba suvargusiems ir Dievo pirmaujantis neturtingųjų pasirinkimas. Tai ir K. Bažnyčios pasirinkimas.

Tikro teisingumo vykdymo labai trūksta mūsų dienų ekonominiame bendruomenėje. Tas Bažnyčios pasirinkimas šaukia ją stoti už vargšus, neturtinguosius, beteisius ir negalinčius turėti įtakos socialinėse institucijose bei politiniuose sluoksniuose. Jai uždedamas uždavinys įspėti, šaukti, kai materialinių gėrybių savininkai nebeatlieka sociali-

nių pareigų, t.y. nevykdo socialinio teisingumo. Tas pirmaujantis pasirinkimas įgalina Bažnyčią į visus ekonominius ir kitus socialinius dalykus žiūrėti pro neturtingųjų akinius.

Žinoma, tai įpareigoja ir ją pačią gyventi neturto dvasia, save išsemti pagal Jėzaus pavyzdį (plg. Pil 2,5-11), o jos narius — būti Kristaus mokiniais, sekti jo pavyzdžiu, panašiai kaip ir jo apaštalai ir pirmieji krikščionys dalindavosi su kitais savo turtu.

Vyskupai, svarstydami šį klausimą, taip pat naudojami Bažnyčios tėvų mokymu, popiežių socialinėmis enciklikomis ir socialinių mokslų analizėmis.

ETINĖS EKONOMINIO GYVENIMO NORMOS

Taip vyskupų nušviesti pagrindai ir sudaro krikščionišką ekonominio gyvenimo sampratą. Iš jos plaukia dorinės normos ekonominio gyvenimo veiksniams, tiek paskiriems žmonėms, tiek jų grupėms ir institucijoms. Kad jų ekonominės funkcijos gerbtu žmogaus vertingumą, jos turi žmogui duoti galimybę:

- a. rasti darbe savęs realizavimą;
- b. patenkinti su prideramu atlyginimu jo materialinius reikalus (maisto, drabužių, buto, poilsio, gydymo);
- c. ugdyti vienybę ir solidarumą šeimoje, tautoje ir tarptautinėje bendruomenėje.

Kiekvienas žmogus turi šias teises, o bendruomenė — moralinį įsipareigojimą jas patenkinti. Todėl šios trys pagrindinės žmogaus teisės ir atitinkamos bendruomenės pareigos privalo apspręsti ir formuoti JAV ekonominės politikos siekius bei institucijas viduje ir užsienyje. Todėl reikia, kad:

1. aukščiausių pirmenybę turėtų neturtingųjų pagrindinių būtinų reikalų patenkimas;
2. žemesnės ekonominės klasės žmonių dalyvavimas bendroje gerovėje eitų pirm sutelkto didelio turto, galios ir pajamų privilegijų palaikymo;
3. rūpinimasis visų žmogiškais būtiniais reikalais ir jų didėjančiu dalyvavimu bendroje gerovėje būtų pirmenybė, investuojant turtą, žmogaus talentus ir energiją.

DORINIŲ PRINCIPŲ VYKDYMAS KAI KURIOSE JAV EKONOMINIO GYVENIMO SRITYSE

Antroje ganytojiško laiško projekto dalyje vyskupai kalba apie kai kurias JAV ekonominio gyvenimo sritis pagal tuos dorinius principus ir pateikia savo siūlymus.

Pirmiausia reikia pastebėti, kad paskirų asmenų ir jų grupių visi veiksmai yra moralškai arba geri, arba blogi. Nėra neutralių veiksmų. Tad ir ekonominiai veiksmai, ir ekonomiškai politiškai elgesiai yra arba geri, arba blogi. Vyskupai yra autoritetingi doros mokytojai, tad jie gali kalbėti apie jų dorovingumą. Tai pripažįsta net daugumas liberalų bei netikinčiųjų.

Žinoma, norint apie juos kalbėti ir spręsti apie jų dorovingumą, reikia gerai pažinti visą jų gyvenimišką sudėtingumą arba jų techniškąją pusę. Be abejo, vyskupai nėra ekonominio gyvenimo žinovai ir technikai, tačiau jie gali įsigyti tiek žinių ir kompetencijos, kad galėtų perprasti ekonominius dalykus, bent tuos, apie kuriuos kalba. Šiam tikslui laiško projekto parengimo komisijos nariai vyskupai kalbėjosi ir tarėsi su 150 žymiųjų JAV ekonomistų, politikų, sociologų ir teologų. Be to, jie pasirinko tik penkias centrines ekonominės politikos sritis.

Vyskupai taip pat pripažįsta, kad tam tikrais atvejais tie patys moraliniai principai, kitaip interpretuojami ir su kitomis prielaidomis, gali vesti prie skirtingų išvadų. Taip ir geros valios žmonės, ir tikintieji kartais prieina prie kitokių sprendimų. Tačiau ir čia vyskupai kartoja tą pat, ką ir savo ganytojiškame laiške: “Taikos iššūkis: *karas ar taika?* Tačiau moraliniai sprendimai, mūsų daromi apie paskirus atvejus, nors nėra sąžinę įpareigojantys, bet yra katalikų rimtai svarstyti ir imtini, apsprendžiant, ar jų pačių doriniai sprendimai sutinka su Evangelijos dvasia ar ne”.

Tad trumpai paminėsime apie tuos moralinių principų pritaikymus ir kai kuriuos vyskupų pasiūlymus. Jie dar ne galutiniai.

1. *Užsiėmimai, darbai.* Labiausiai degantis JAV vidaus ekonominės politikos uždavinys — *kūrimas naujų užsiėmimų ar darbų* (jobs). Pirmaujantis siekis — kad kiekvie-

nas norintis dirbti galėtų gauti užsiėmimą, atitinkantį jo žmogišką vertingumą. Juk nedarbo kaina individualiniu, bendruomeniniu ir politiniu atžvilgiu yra milžiniškai aukšta. Dabartinis bedarbių nuošimtis yra *moraliskai nepateisinamas*. Visomis priemonėmis reikia siekti nedarbą sumažinti iki 3-4%. Reikia to siekti, bendradarbiaujant valdžiai, darbo unijoms, kuriant suinteresuotų asmenų ir sambūrių koalicijas spausti anuos veiksnius kurti naujų užsiėmimų.

2. *Neturtas*. Vyskupai rašo: "Negali būti ignoruojamas faktas, kad 15% amerikiečių yra neturtingi, niekaip neišbrenda iš neturto ribų turtingoje Amerikos visuomenėje. Tai yra *socialinis ir dorinis skandalas*. Mes manome, kad yra visų pareiga pašalinti tokį skurdą".

Jie nurodo tikrąsias neturto priežastis, socialinius ir institucinius faktorius, būtent: *rasinė ir etninė diskriminacija* (juodųjų, ispanų. ..); *neturto feminizacija* (kur viena moteris yra šeimos galva, neturtingų šeimų yra šešis kartus daugiau, negu šeimų turinčių abu tėvus); *netinkamas įplaukų ir turto padalinimas*. Pavyzdžiui, turtingiausiųjų (20% visų Amerikos gyventojų) įplaukos per paskutinius penkerius metus (1977-1982) padidėjo 41,5%, o neturtingiausiųjų (taip pat 20% visų Amerikos gyventojų) įplaukos 1983 m. sumažėjo tiek, kad buvo žemesnės už bet kuriuos metus iki 1947 m., kai Cenzo biuras pradėjo rinkti duomenis.

Turtingiausios šeimos (5% visų Amerikos šeimų) turi net 43% viso Amerikos turto (netto), o iš jų pačios turtingiausios (1%) turi 20% viso turto. Na, o 50% Amerikos šeimų, neturtingųjų, tėra savininkai tik 4% šalies turto. Tarp visų Vakarų industrinių valstybių Amerikoje yra pats nelygiausias įplaukų ir turto padalinimas.

Tad spręsti neturto problemą yra vienas didžiausių imperatyvų. Štai keletas elementų reikiamai nacionalinei strategijai: kurti sveiką, stiprią krašto ekonomiją, pajėgią duoti daug darbo, užsiėmimų; imtis stiprios akcijos pašalinti kliūtis lygiateisiam užsiėmimui (moterų, etninių grupių, tiek mokantą patį atlyginimą, tiek paruošiant speciali-

zuotam darbui); reformuoti mokesčių sistemą, išvystyti neturtingųjų savitarpio pagalbos programas; iš pagrindų reformuoti socialinį šelpimą (sudaryti reikiamus fondus, normas, stiprinti, o ne griauti šeimas ir pan.).

3. *Maisto ir žemės ūkio politika*. Apie tai vyskupų komisija dar buvo nespėjusi paruošti savo projekto.

4. *Pertvarkyti Amerikos ekonomiją nauju bendradarbiavimo eksperimentu*. Amerikos gyventojų ir viso krašto sunki ekonominė padėtis ir problemos parodo, kad "stovime prieš didžiulį uždavinį. Ekonomistų nuomone, tokia padėtis yra pilietinės krizės pasekmė, t.y. Amerikos piliečių visos visuomenės gerovės sampratos praradimas. Tik savo egoistiniais interesais besirūpinančios grupės, turinčios dar labai didelius ekonominius išteklius, gali vetuoti politines programas, galinčias apginti piliečių žmogiškąjį vertingumą".

Užtat Amerikos vyskupai teigia, kad Amerika reikalinga naujo bendradarbiavimo bandymo. Reikia iškelti ir atnaujinti žmonėse solidarumo sąmonę ir siekti tokių politinių bei institucinių naujovių, kurios keltų tikrą dirbančiųjų bendradarbiavimą ir įgalintų platų atsakomybės dalinimąsi Amerikos ekonominėje bendruomenėje. Tokio didelio naujo bandymo pasisėkimui vyskupai siūlo:

a. išplėsti bendradarbiavimą tarp paskirų individų ir industrinių įmonių, tarp jų vadovų ir darbininkų, tarp kapitalo ir darbo; bendrauti, sprendžiant jų kasdienos reikalus ir joms persitvarkant, pvz., einant prie automatizacijos; dirbantieji turi turėti galimybę dalyvauti įmonių ir kitokių firmų valdyje, pelne ir vienu ar kitu būdu nuosavybėje;

b. sustiprinti vietinių ir regionalinių veiksmų (valdžios, biznio, darbo ir kitų institucijų) bendradarbiavimą, siekiant sukurti naujų užsiėmimų ir ekonominio vietinės bendruomenės išsivystymo;

c. išvystyti jų ir kitų veiksmų bendradarbiavimą, planuojant ir nustatant viso krašto ekonominės politikos siekius.

5. *JAV ir pasaulio ekonomija*. Pagal katalikų socialinį mokymą, ir tarptautiniuose santykiuose galioja teisingumo, bešališkumo ir meilės standartai. Pagal juos reikia nustatyti taisykles, tvarkančias tris pagrindinius ekonomijos veikėjus: paskiras tautas ar valstybes, tarptautines institucijas ir multinacionalines korporacijas (bendroves). Be to, politiniuose debatuose apie tarptautinės ekonomijos santvarką ir veiklą turi būti vadovujamasi dar trimis kriterijais: 1. tarptautinės santvarkos reformų reikalingumas; 2. reikalas pertvarkyti nacionalines politikos programas; 3. priėmimas pirmaujančio pasirinkimo neturtingųjų tautų reikalų kaip didžiojo imperatyvo.

Toliau eina JAV užsienio politikos kritika: pasirinkimas gelbėti ekonomiškai besivystančių kraštų ne pagal jų skurdą, o pagal jų reikšmę JAV geopolitinei strategijai. Yra degantis reikalas ją pakeisti. Didžiulis JAV kraštas turi moralinę pareigą sumažinti neturtą Trečiojo pasaulio kraštuose, pvz., gerinant prekybinius santykius, sumažinant jų skolas, išmintingai ten investuojant privatų kapitalą, išvystant stiprią, planingą pagalbą ir pan.

Laiško projektas baigiamas atsišaukimu į katalikus ir visus tikinčiuosius pakeisti savo viso ekonominio ir kultūrinio gyvenimo sampratą, siekti sujungti darbą ir poilsį, daugiau tikro teisingumo ekonominėje srityje, kad neturtingieji mūsų krašte ir visame pasaulyje dalyvautų Dievo dovanų paskirstyme.

■ Lenkijoje, Gdanske, pastatytas popiežiaus Jono Pauliaus II paminklas. Paminklo atidengimo iškilnėse dalyvavo tūkstančiai žmonių, net ir iš kitų vietovių. Iškilnių metu Gdansko vyskupas pagalbininkas savo kalboje pabrėžė, kad bergždžios yra pastangos atitolinti lenkus nuo krikščioniškos kultūros.

■ Europos vyskupų simpoziumui parinkta tema: „Kontinento evangelizacija”.

■ Izraelio vyriausybė ypatingu būdu pagerbė prancūzų kapuciną vienuolį Marie-Benoit Beteul, sulaukusį 90 m. amžiaus. Jis Prancūzijoje II pasaulinio karo metu išgelbėjo tūkstančius žydų, suorganizavęs persekiojamų žydų slėpimo tinklą.

LIETUVIŠKI PAPROČIAI. VASARIS

DANUTĖ BINDOKIENĖ

Praėjus didžiosioms šventėms — Kalėdoms ir N. Metams — Lietuvos kaimo gyvenimas pasineria kasdienybėn. Gamtoje viešpatauja pats viduržiemis. Žmonės triūsiasi sodybose, dirbdami įprastus darbus, o atliekamu laiku moterys verpia, audžia, mezga, plunksnas plėšo, vyrai malkas skaldo, pakinktus taiso, virves ir pančius veja. .. Tingiu žiemos metu galima ir pasisvečiuoti, ir pasilinksminti. Šis laikotarpis (iki Užgavėnių) vadinamas mėšėdžiu arba mėšiedžiu — valgoma sočiai ir riebiai, nes jokių ypatingų pasninkų ar suvaržymų nėra.

Vasario pradžioje yra dvi šventės: Grabnyčios (Marijos įvesdinimas vasario 2 d.) ir šv. Blažiejaus (vasario 3 d.). Tai jau bažnytinės šventės, atėjusios į Lietuvą su krikščionybe. Liaudis joms nedaug savų papročių tesukūrusi. Tačiau Grabnyčios (nors šis žodis yra slaviškas, bet liaudyje prigijęs ir retai kas kitaip šią šventę vadina) laikomos žiemos pabaiga. Sakoma, kad Grabnyčiose jau kreiva vėžė. Dienos metu saulė jau aukščiau pakyla, karščiau šildo, ir rogės patizusiuose keliuose palieka galias provėžes, kurios naktį vėl sukietėja. Taigi, jeigu Kalėdos buvo laikomos saulės grįžimo švente, tai Grabnyčios yra tartum pavasario pradžia. Taip pat sakoma, kad Grabnyčiose barsukas verčiasi ant kito šono ir pradeda kitą savo leteną čiulpti, bet pirma išlenda iš olos į lauką. Jeigu jis mato savo šešėlį, tai likusi žiemos dalis bus sunki, o jeigu nemato — greit ateis pavasaris, nebus didelių šalčių. Tas paprotys arba tikėjimas yra ir kituose kraštuose (pvz., čia, Amerikoje).

Grabnyčiose yra šventinamos žvakės, kurias žmonės parsineša namo. Šios žvakės būdavo naudojamos prie sergančio (ypač atvežant kunigą), prie miršančio ligonio, didelės audros metu, vaikui ar kūdikiui neramiai miegant, baisius sapnus sapnuojant. Buvo tikima, kad tokios šventintos žvakės apsaugančios ne tik nuo piktųjų dvasių, bet

ir nuo gamtos nelaimių. Daugelyje Lietuvos vietų tas žvakes vadindavo "grabnyčiomis", nors šiaip žvakei pavadinti barbarizmo nevartodavo.

Šv. Blažiejaus šventė yra vasario 3 d. Žmonės jį laiko gerklės ligomis sergančių užtarėju, todėl jo šventėje einama į bažnyčią, kad kunigas "paspaudytų" gerkles, t.y. paliestų kaklą dviem, kryžmai linų pluošteliu surištomis, šventintomis žvakėmis, sukalbėdamas maldele į šv. Blažiejų. Buvo ypač svarbu, kad vaikų kaklai būtų taip palaiminami, nes tuomet visus metus gerklės neskauda. Laikais, kuomet nebuvo modernių antibiotikų, o žiemos metu daug vaikų ir jaunų žmonių "išpjaudavo" difteritas ar kitos ligos, šv. Blažiejaus užtarimui žmonės teikdavo daug svarbos.

Kartais vasario mėn. pasitaiko Užgavėnės ir Pelenų diena (pvz., šiemet Užgavėnės yra vasario 19 d.). Užgavėnės susietos su daugybe linksmybių ir būrimų. Liaudies žmogus buvo praktiškas. Jis žinojo ir tikėjo, kad jis pats ir aplinka priklauso nuo galybių, kurių jis negali kontroliuoti. Norėdamas tas galybes (arba dievybes) palenkti savo naudai, įvairiomis progomis jis atlikdavo tam tikrus veiksmus, tikėdamas, kad tuo būdu bent apsisaugos nuo įvairių pavojų. Todėl reikia suprasti, kad įvairūs senieji liaudies papročiai yra senųjų tikėjimų praktiškas pritaikymas žmogaus kasdienybei.

Užgavėnės buvo lyg įžanga į pavasarį, o pavasaris atnešdavo laukų darbus: busimąjį derlių, gyvulių priauglį ir t.t. Taigi nuo pavasario sėkmingumo priklausė ūkininko gerovė ir turtingumas. Buvo svarbu užsitikrinti gerą derlių, o tai buvo atliekama įvairiais būrimais, spėjimais, veiksmais, apeigomis.

Užgavėnėse būdavo mada persirengėliai arba kaukininkai. Tai galima rasti ir kitose tautose bei kultūrose. Paprotys išlikęs iki mūsų dienų, nors dabar pavirtęs tik pasilinksminimu, maskaradu, kaukių karnavalais arba baliais. Seniau tie kaukininkai visai tarp savęs kovodavo ir grumdavosi. Tai gerųjų ir piktųjų dvasių kovos, žinomos visose tautose ir kultūrose. Liaudis pasiga-

mindavo primityvius kaukes, juokingas ir keistas. Buvo persirengiama čigonais, ubagais, žydais, taip pat gyvulinėmis kaukėmis — arkliais, ožkomis, gervėmis; mitologinėmis — velniu, giltine, Lašiniu ir Kanapiniu ir t.t. Lašinis atstovaudavo visam pokalėdianiam mėšėdžiui, o Kanapinis — liesam Gavėnios pasninkui. Žinoma, Lašinis pralaimėdavo Kanapiniui ir turėdavo palikti savo karalystę bent iki Velykų. Persirengėliai vaikščiodavo po sodybas, po kaimus, triukšmaudami, juokaudami, valgydami ir gerdami. Buvo svarbu "atsivalgyti" už visą Gavėnią, todėl reikėdavo valgyti bent 12 kartų, ir vis sočiai, ir vis riebiai...

Kad ateinančių metų derlius būtų geras, gausus ir vešlus, žmonės atlikdavo tam tikras apeigas ir veiksmus. Ypač buvo svarbus linų derlius, nes linai buvo brangūs ir ūkininkams labai reikalingi. Užgavėnėse nebuvo galima sėdėti namie, nes tuomet linai neaugo. Juo toliau nuo namų nueisi ar nuvažiuosi, tuo pluoštas bus ilgesnis. Moterys supdavosi sūpynėse (įtaisytose klojime po balkiu), kad linai būtų geri, o vyrai — kad žirgai būtų greiti, ristus. Linų derliui užtikrinti buvo laistomasi vandeniu (aplaistomi persirengėliai, arkliai važiuojant ir kiti), vežiojama Čiūčela arba Morė; kiti pasėliai gerai uždera, jeigu Užgavėnėse išvežamas ant laukų bent vienas vežimas mėšlo; bitės toli skraido ir daug medaus prineša, jeigu aviliai sudedami į roges ir pavežiojami arba bent aplaistomi vandeniu; kirmėlės kopūstų negrauzia, jeigu pelenai persijojami ir vasarą tais pelenais pabarstomi kopūstai; karvės daug pieno duoda, jeigu baltiniai skalbiami ir t.t.

Tačiau buvo darbų, kuriuos Užgavėnėse draudžiama dirbti, nes tuo pakenkiama sau ir aplinkai. Pvz., negalima malti, nes audros nuplėšys stogus; negalima verpti arba austi, nes pelės sukapos audeklus; negalima siūti, nes vasarą avims galvos suksis (kvaituliu sirgs); negalima lopyti, nes ėriukai bus margi; negalima net plaukų išsiplauti, nes vyrai anksti nupliks, o merginoms kasos neaugo.

Visos Užgavėnių linksmybės užsibaigia

Iš istorinių versmių

Paulius Rabikauskas

Dar daug žinių apie Lietuvos praeitį tebėra šaltiniuose, kuriais niekas arba mažai kas lig šiol naudojosi, o jei naudojosi, ne viską išsėmė, ne viską pastebėjo, kas ten juose yra. Tenkant dažnai susidurti su tokiais šaltiniais, manau, būsiant naudinga retkarčiais pasidalinti su skaitytojais apie už-

12 val. nakties, nes prasideda Pelenų diena ir Gavėnia. Šeimos nariai, kurie Pelenų dieną eina į bažnyčią, parneša šventintų pelenų ir pabarsto namiškiams galvas. Likusius pelenus supila į ugniakurą ir į šulinį, kad vanduo būtų skaidrus ir švarus. Jaunimas pradeda pilstytis pelenais — į plaukus, į kassas ir padaro iš to daug juoko.

Pelenų dieną prasideda pasninkas. Kai kuriose Lietuvos vietose pirmoji tos dienos viešnia, prisirišusi silkės galvą prie siūlo, įvelka per slenkstį į namus "gavėnią". Pelenų dieną taip pat valkiodavo kaladę — storą rąstą, pagalį arba malką. Tai darydavo vyrai. Jeigu pirmasis svečias, atėjęs į namus, neatvelka kaladės, buvo sakoma, kad nelaimė atvelkās. Kalades mėgdavo valkioti jauni vyrai. Įvilkdavo į trobą ir palikdavo. Kartais į tą pačią trobą suvilkdavo kelias kalades. Kad jas iš trobos išvilktų, šeimnininkas turėdavo pavaišinti alumi, degtine (žinoma, užkandžių nebuvo galima ragauti, nes pasninkas!). Pelenų dieną taip pat buvo pajuokiami ir užkabinėjami kaimo senberniai bei senmergės.

tiktus įdomesnius įvykius, apraiškas, liudijimus. Tai bus daugiau smulkūs dalykėliai, pateikti su tikslia šaltinio dokumentacija, kad jais galėtų pasinaudoti ir tie, kuriems tie šaltiniai neprieinami.

1. MERGAIČIŲ PENSIONAS VILNIUJE XVI AMŽIUIJE

Ar kas kada nors bandė pasidomėti, kur ir kaip praeityje mokėsi Lietuvos mergaitės? Visi tyrinėjimai, studijos, aprašymai apie tai, kaip Lietuvoje vystėsi mokyklos, kaip buvo įsteigtas ir veikė senasis Vilniaus universitetas, įvairios vienuolių išlaikomos kolegijos, parapijų bažnyčių mokyklos — visa tai suprantama tikrai apie berniukų ir jaunuolių mokymąsi bei lavinimąsi. O mergaitės? Ar jos visos buvo pasmerktos likti analfabetėmis? Ar jau taip niekas niekur jomis, bent kai kuriomis, vienoje kitoje vietoje, nesirūpino, jų auklėjimo ir švietimo reikalų nesvarstė ir nespėdė?

Pabandykite apie tai rasti ką nors teigiamo ar neigiamo, bent trumputę užuominą, mūsų 36 tomų enciklopedijoje. Kiek pastebėjau, apie mergaičių mokyklas ten pradėdama kalbėti, tik pasiekus XIX amžiaus galą (LEXIX, 122). O prieš tai? Visiems žinoma, kad ir Lietuvoje buvo jau ankstesniais laikais mokančių skaityti ir rašyti mergaičių ir moterų, bent tarp bajoraičių, kunigaikščių ir kunigaikštienių. Jas, žinoma, galėjo pamokyti privatūs mokytojai dvaruose. Bet bent neseniai Lietuvoje užbaigtoje leisti "Lietuviškoje tarybinėje enciklopedijoje" trumpai paminima, jog ir Lietuvoje veikė mergaičių pensionai: 1809 m. vien tik Vilniaus gubernijoje buvę 17 tokių pensionų (LTE VIII, 548), Toks didelis jų skaičius, aišku, iš karto neatsirado. Jų turėjo būti ir anksčiau.

Smulkiau apie lietuvių mergaičių mokymąsi mokyklose ir pensionuose galime sužinoti iš M. Lukšienės itin dokumentuotos studijos "Lietuvos švietimo istorijos bruožai" (Kaunas, 1970). Įvairios lentelės apie mokinių skaičių mokyklose XIX a. pradžioje nurodo, kiek jose buvo berniukų ir kiek mergaičių (pvz., psl. 61, 99 ir t.t.). Skyre-

lyje apie vidurines mokyklas specialiai aprašomas "Mergaičių švietimas" (psl. 117 - 119), Ten pažymima, kad "iš XVIII a. buvo pasilikęs ir visas mergaičių pensionų tinklas" (psl. 117). Iš pridėtos lentelės matyti, kad 1808 m. vien tik Vilniaus mieste buvo 14 mergaičių pensionų, kuriuose dėstė 45 mokytojai ir mokėsi 501 mergaitė, o Vaikelio Jėzaus mokykloje Vilniuje, kurią lankė daugiausia mergaitės, mokėsi taip pat ir 46 berniukai.

Nėra abejonės, kad jau XVIII a. Lietuvoje, šalia jėzuitų, pijorų ir kitų vienuolių išlaikomų kolegijų berniukams, buvo ir pensionų, kuriuose panašų vidurinį mokslą išeidavo ir mergaitės. Jų buvo ir kitur, ne tik Vilniuje. Pavyzdžiui, Kražiuose, tokį pensionatą išlaikė benediktinės vienuolės. Jei XVIII a. neturėtų kelti jokių abejonių apie mergaičių mokymąsi mokyklose, ką reikėtų pasakyti apie ankstyvesnius laikus? Atrodo, tam lig šiol neturėta konkrečių duomenų.

Bet štai Vilniaus jėzuitų pranešimas (Litterae Annuae) atsiųstas į Romą 1592 m., paliudija, kad jau tuomet Vilniuje veikė toks mergaitėms mokyti ir auklėti pensionas. Pranešime aprašoma, kaip tais metais penkios jaunos Vilniaus žydaitės tapo krikščionėmis. Viena iš jų, turtingų ir įtakingų žydų duktė, gyveno kaip tik šalia tokio pensiono.

"Aedes incolebat, ex quibus patebat aditus in domum adiunctam christianae matronae, quae virginibus erudiendis et informandis gynaeceum instituerat". ("Ji gyveno namuose, iš kurių buvo galima tiesiog patekti į šalia esantį krikščionės matronos pastatą, kuriame šioji buvo įsteigusi mergaitėms mokyti ir auklėti pensioną". Žr. *Annuae Litterae Societatis Iesu anni 1592, Florentiae 1600*, psl. 72).

Trumpas, netiesioginis mergaičių auklėjimo įstaigos Vilniuje paminėjimas. Aprašomoji žydaitė daug laiko praleisdavusi tame pensione, draugaudavusi ir žaisdavusi su pensiono mergaitėmis. Iš jų išmokusi katalikų tikėjimo tiesų bei papročių ir vėliau buvusi pakrikštyta. Nėra aišku, ar tik tas vienas pensionas tebuvo Vilniuje, ar jų buvo

Vėžys, širdis, meilė, gydytojas, ligoninė ir... antroji vienvė (VII)

(Godos ir Daliaus vedybinis gyvenimas ir ... mirtis)

Vytautas Kasniūnas

Godos Neringos ir Daliaus povestuvinis medaus mėnuo nušvilpė su kalnų vėju, nusišėdamas ir jos išsvajotos meilės dalį. Godos tolimesnio gyvenimo dienos tartum sušalo kalnų ledynuose. Išaugusi tėvų pasakojimuose apie jūros grožybes, vaikystę praleidusi, gyvendama prie didžiulio ežero, manančio jūrą, subrendo ir ilgesnį laiką gyveno kalnų ilgesiu sniegynų prieglobstyje. Bangų žaidimuose rišo romantinius jausmus, kalnų uolose — gyvenimo realybę.

Dabar ji turi viską, kas ištekėjusiai moteriai reikalinga: vyrą, namą, materialines gėrybes. Gyvena pasakiškai gražioje vietoje — kalnų papėdėje, lyg milžino atneštame ir pastatyname name. Iš universiteto gavo metus atostogų, susitarusi parašyti mokslinę studiją. Vyras Dalius, sunkiųjų statybos mašinų konstruktorius, kurį laiką dirbęs ir gyvenęs Aliaskoje, buvo perkeltas į Koloradą. Jis pasižymi išradingumu ir pramonės įmonės yra labai vertinamas. Ir dabartinis jų

ir daugiau. Kiek ir kokios kilmės jame gyveno mergaičių? Ko ir kiek ten jos buvo mokomos? Bet tas faktas, kad jau XVI a. Vilniuje veikė mergaičių pensionas, yra akiškai tiesa. Tai turėtų įsidėmėti visi švietimo istorijos Lietuvoje tyrinėtojai.

gyvenamasis namas yra pavyzdinis, pastatytas įmonės, kurioje jis dirba, per kelias dienas. Fabrikuose padarytos namo dalys Daliaus patobulintos kalnu mašinos užkeliamos į kalnus, čia greitai sustatomos sienos, uždengiamas stogas. Kai statė šį namą, Goda ilgai valandas praleido tarp darbininkų ir inžinierių, filmuodama ir fotografuodama. Ji, lyg stirna, šokinėjo tarp uolų, kad kiek galima mažiau būtų sugadinta aplinka, kad būtų paliktos natūralios grožybės. Įvairių mašinų užimas, atsimušdamas į kalnus, jai skambėjo muzikos garsais. Išvesti nauji vingiuoti keliai raitėsi, kaip milžinai šliužai.

Naujojoje gyvenvietėje namai dygo, kaip grybai po lietaus. Juose pirmiausia apsigyveno inžinieriai, statybininkai. Šioje vietoje buvo numatyta pastatyti apie keturiasdešimt namų. Už kalno kauburio buvo rengiami slidinėjimo takai, statomas viešbutis.

Goda, mėgusi vienatvę, Daliaus prašoma, įsijungė į naują socialinį gyvenimą. Su keliomis šeimomis artimiau susidraugavo, ypač su viena šeima. Vyras buvo architektas, vokiečių kilmės, vardu Helmut. Jis gražiai piešė, rašė poeziją. Goda su juo artimai bendravo, planuojant naujas statybas, kad nebūtų sugadinta natūrali aplinka. Jo žmona, beveik Godos bendravardė, Gotte — švedė, entuziastinga kalnų laipiotoja. Prie jos Dalius nuo pirmo susitikimo, anot Godos pasakymo, prilipo, kaip musė prie medaus. Goda juokėsi, kad Dalius, bailsys slidinėtojas, staiga susidomėjo kalnų laipiojimu, įsigijo visą reikalingą aprangą, studijavo laipiojimo meno knygas ir, Godos bei Helmuto lydimi, su Gotte vyko į kalnų laipiojimo iškylas. Goda, vis raginusi Dalių sportuoti, džiaugėsi, kad "pilvūzas kartą pasiryžo pajudinti savo lašinius". Ji taip pat džiaugėsi, kad naujieji draugai gal atpratins Dalių "lenktyniauti ir laimėjimais pasižymėti, geriant kokteilius ir tuštinant valgių lėkštes".

Dalius dažnai vykdavo į Aliaską, į įmonės centrą, o taip pat ir į Virginiją, kur buvo įkurtas naujas įmonės skyrius. Goda taip pat dažnai vykdavo į universitetus stu-

dijų ir mokslinių pranešimų reikalais. Ji dažnai rašydavo tėvams laiškus, kalbėdavo telefonu, juos aplankydavo. "Ar Goda laiminga?" — savo mintyse, tarp eilučių išskaitomuose laišku žodžiuose rūpindavosi tėvai. Taip pat jie sielvartavo, kodėl Goda, taip mylinti vaikus, jų nesulaukia. Kuris iš jų dviejų kaltas?

Ar Goda laiminga?

Goda lyg su vėju skraidė, slidinėdama kalnuose, suradusi partnerį Helmutą. Dalius laipiojo po kalnus, siekdamas viršūnes, sekdamas Gotte. Vieni iš aukštumos lėkė žemyn, kiti iš žemumos kopė aukštyn. Vieni romantikai, svajotojai, kiti du — praktikai, realistai, žvelgią į tikrovę. Goda ir Helmutas, šeimos kūrėjai, žmonijos gyvastingumo tęsėjai, abu apsiavę, kad negalėjo įgyvendinti savo svajonių — vaikų auginimo. Gotte ir Dalius — savanaudiškumo kūrėjai ir tęsėjai. Pagal jų sampratą, šeimą sudaro du žmonės, o vaikų auginimas yra gyvenimo kartėlis, atimąs visus dienos malonumus.

Visi keturi yra artimi draugai. Jų draugystę riša ilgesys, ištikimybė, savo šeimos gerbimas. Šiai idealiai draugystei Helmutas parašė gražią poemą, pavadintą "Dangaus vartų dovana". Helmutas suprojektavo dviejų butų namą, kuris net premiją laimėjo. Goda parinko naujam namui vietą ir išplano sodybą. Po kelerių metų jie apsigyveno naujame, nuosavame name. Godos žodžiais, tai buvo svajonių ir realybės kūrinys.

"Ar Goda vedybiniame gyvenime surado laimę? Ar Dalius rūpinosi, kad Goda būtų laiminga? Ar Dalius laimingas?" — ilgesnį laiką būdama vieniša, vis dažniau ir dažniau ji kėlė šiuos klausimus. Daliui išvykus ilgesniam laikui į Aliaską, Gotte ir Helmutui atostogaujant Švedijoje, ją aplankę tėvai taip pat tuos klausimus aplinkiniais keliais jai kėlė. Jausdamasi laiminga, kad tėvai ilgesnį laiką svečiavosi jos namuose, nereikėjo griebtis vaidybos, atsakant į tuos klausimus. Įvairios kalbos, prisiminimai buvo lydimi geros nuotaikos, šypsenos, juokavimų.

Tėvams išvykus, staiga lyg suskambėjo antrasis šeimos gyvenimo skambutis, atsidarė scenos uždanga, parodydama tikrojo gyvenimo vaizdus. Jos aussyse skambėjo pirmasis skambutis, kada jaunystės dienomis Dalius pirmą kartą parodė nesuvaldomus jausmus. Antrasis skambutis, lyg tęsinys pirmojo, suskambėjo pirmąją medaus mėnesio naktį. Prisiminimai skrodė, lyg žaibas. . . "Vergė aš, vergė likau su sumainytais aukso žiedais, priesaikos žodžiais!" — ji šaukė, o nuo garso langę stiklai drebėjo. Ji, skubiai nubėgusi, atsinešė butelį likerio, surado albumą, dienoraštį, ašaromis sulaiстыtą, lyg krauju parašytą: "Meilės laivas staiga sudužo į šipulius, liko tik vienas stiebas žmonos-vergės. Aš ilgesingai svajojau apie medaus mėnesio romantiką, apie tyliai į ausį šnibždamus meilės posakius. . . G o d a skaito dienoraštį, parašytą pirmąją vedybinio gyvenimo naktį, Daliui užmigus, po ilgų siautėjimo valandų. "Jis puolė mane, kaip išalkęs liūtas, aš buvau mėtoma ir vėtoma, visi mano kaukeliai buvo suskaityti. . ." Ji toliau skaitė dienoraštį, kurį drebančios rankos užliejo likeriu... "Visa nakties paguoda buvo, kad aš susilauksiu vaiko, kad aš gimdysiu kasmet, kad vaikų meilė atneš man laimę". Beskaitant ašaros užtemdė akis. Goda prisiminė, kaip ji laukė, kad, pajutusi Daliaus artumą, ims juodu kalbėti apie būsimus vaikus, berniukus, mergaites, kaip juos augins, auklės. . . Prisiminė, kaip pirmoji naktis baigėsi fizine kova... vergė žmona prieš vyrą liūtą. . .

Kitame dienoraščio puslapyje užrašyta: "Pirmieji šeimos pusryčiai". Antraštė parašyta raudonai, tekstas žaliai. Goda skaito: "Akių nesudėjusi visą naktį, išvargusi ir išbalusi, kaip popierius, dažais, kurių labai nemėgau, išsitepliojau, paruošiau pusryčius ir laukiau, kada pažadintas ateis Dalius. Pirmą kartą, kaip tinka Neringai, pasipriešinau jo įgeidžiams. . . Susikaupusi vaidinau laimingą, šypsojaisi, mėginau juokauti, bet mačiau, kad Dalius skuba valgyti, kad greičiau išpildyčiau jo įnorį, man pažadėjus vėliau, kai pavalgysime. O tas vėliau buvo naujos kančios pradžia. Valgant pusryčius,

pabučiavusi Dalių, paklausiau, ko jis labiau lauktų — berniuko ar mergaitės. Ir atsivėrė jo burna, kaip baisi gyvatė išliužė iš jo žodžiai: "Klausk verčiau, ar norėčiau kačiuko, ar šuniuko!" Išgirdusi tą jo pasakymą, nesuvaldydama išbėgau į savo darbo kambarį, užrakinau duris ir žliumbiau... Staiga prieš mane atsivėrė busimojo gyvenimo knygos lapai. . ."

Goda, padėjusi dienoraštį, įniko į albumo nuotraukas, lyg norėdama išbėgti iš pirmųjų vedybinių dienų prisiminimų. Kad Dalius ją myli, ji jaučia, bet tik fizinė meilė yra jo vedybinio gyvenimo ramstis, o įsijausti į Godos jausmus jis nesugeba. Iš tos jo fizinės meilės ir pučia šiaurys vėjas, tikrąją meilę apklodamas ledais.

"Ar Dalius laimingas? Ar ji daro, ką galėdama, kad jis jaustųsi laimingas?" Goda tuos klausimus dažnai sau kelia. Į antrąją klausimą ji turi tvirtą atsakymą: ji stengiasi, dažnai save aukodama, savęs išsižadėdama, kad jis būtų laimingas. Godos meilė tirpdo tarp jų susidariusius ledų klodus.

Goda, bevartydama albumą, rado Helmuto ir Gottės nuotraukas. Ėmė galvoti apie jų draugystę. Uždėjusi Helmuto mėgstamą Štrauso valsų plokštelę, prisiminė jo parašytą poemą, pavadintą "Dangaus vartų dovana", skirtą dviejų šeimų draugystei, kuri žiba, kaip deimantas — švari, tyra, kaip kristalas.

Metai žildino plaukus, meilė tirpdė ledus. Praėjusiais metais Helmutas ir Gottė atšventė sidabrinę vedybų sukaktį. Jie, visi keturi, buvo nuvykę į Vokietiją, lankėsi Helmuto šeimos giminėje. Šiais metais Goda ir Dalius rengėsi tokią pat sukaktį švęsti, bet, negalėdami vykti į Lietuvoje esančią giminę, nutarė vykti į Švediją, prie Baltijos jūros, arčiau savo tėviškės.

Prieš ilgesnes atostogas Dalius tarnybos reikalais išvyko į Aliaską, o Helmutas į Virginiją. Goda su Gotte pasilikusios planavo atostogas, vedybinę sukaktį, kelionę po Švediją, lankyti Gottės tėviškę. Prieš kelias dienas skambinęs Dalius pranešė, jog jo žmonė norėtų, kad jis atliktų tarnybinius rei-

kalus Suomijoje. Gal iš ten, per Estiją ir Latviją, galės ir į Lietuvą nuvažiuoti. Kitiems yra pavykę aplinkiniais keliais gauti leidimus nuvažiuoti į Lietuvą. Goda, tai sužinojusi, paskambino tėvams, kad jie surašytų giminių adresus. Vėl nauji sumanymai, planai kėlė džiaugsmą.

Išaušo gražus rytas. Goda, blogai miegojusi, sapną išvarginta, anksti kėlėsi. Kažkoks negeras nujautimas spaudė širdį. Greitai paruošusi pusryčius, rengėsi eiti pakviesti Gottę, kai ją susitiko tarpduryje.

"Ir tu atrodai išvargusi, matyt, blogai miegojai", pasitiko ją Goda. "Aš sapnavau, kad judu su Dalium kopėte į kalną, ir judu užgriuvo ledynas", mėgindama šypsotis, pasakė Goda. Draugės keitėsi dirbtiniais šypsniais, svaidėsi be turinio ir minties žodžiais. Pagaliau Gottė priėjusi apsikabino Godą ir pasakė: "Vakar viena sunkioji mašina, paslydusi tarp uolų, sužeidė Dalių".

"Sunkiai? Sakyk! — suriko Goda. "Sunkiai, labai sunkiai", atsakė Gottė. "Tu slepi, tu nesakai teisybės, Gotte... jis miręs! — sušuko Goda. "Dalius mirė šį rytą, — atsakė Gottė,—neseniai man skambino iš Alias-kos, ieškodami Helmuto. .. Jie nenorėjo tau pranešti šią liūdną žinią. . ."

Dvidešimt penkerių vedybinio gyvenimo metų sukakties išvakarėse Goda išėjo į vienvakšnią gyvenimą. Laidotuvių dieną ji prisiminė Putino eilėraščio žodžius:

"Nėra didesnio skausmo už meilėje kilusį, nėra didesnės meilės už skausmuose subrendusią. .

■ Jungtinės Tautos vienbalsiai priėmė įstatymo projektą, kuris uždraudžia kankinimus.

■ Vengrijos religinių reikalų tarybos pirmininkas Imre Mikloš lankėsi Vatikane. Tarėsi su Vatikano Valstybės sekretoriumi kard. Casaroli, aplankė Šv. Petro bazilikos požemyje įrengtą vengrų koplyčią. Vengrijos vyriausybės delegacijų pasitarimai su Vatikano atstovais įvyksta kasmet.

■ Šv. Tėvą aplankė apie 120 įvairių tautų mokslininkų, dalyvavusių Romoje surengtame pasitarime apie galimybes išsvystyti ir pagerinti maisto produktų gamybą ir technologiją Afrikoje.

Ką man močiutė sakė. . .

Al-ė G.

Toli ji dabar, bet jos paveikslas ir žodžiai visad su mumis. Ji buvo mūsų šeimos židinio širdis. Jos patarimo ėjo klausūs ir daktaro diplomą turįs sūnus, ir kolegiją baigusi duktė, ir šio modernaus gyvenimo anūkai. Kokios ir iš kur jos kvalifikacijos? Sveika intuicija, tikėjimas Dievu ir gyvenimas pagal 10 Dievo įsakymų. Taip, ji turėjo ir gimnazijos baigimo pažymėjimą bei daugelio metų gyvenimo patyrimą. Ji gerai pažino pasaulį, žmones, visus mylėjo, o labiausiai savo šeimą.

Kai jos vaikai suaugo ir sukūrė savo šeimą, ji daug laiko praleisdavo su anūkais. Ji vis sakydavo: "Dabar jūsų užsiėmimas yra mokytis, ruoštis gyvenimui, kad būtumėte laimingi. Visiems, taip pat ir mergaitėms, reikia baigti bent gimnaziją. Jeigu nori, gali ir mėgstamai profesijai ruoštis, bet tai sunkus darbas, todėl gerai apgalvok, ar ji bus tau reikalinga. Baigusi mokyklą, nepulk tuoj į glėbį pirmam pasitaikiusiam vyrui. Tu turi baigti dar kitą mokyklą — gyvenimo mokyklą. Eik į pasaulį, gaud darbą, stebėk žmones, susitik draugų, džiaukis jaunyste. Pagaliau ateis laikas pasirinkti pastovų gyvenimo draugą. Neieškok gražuolio, palik jį kino žvaigždžių pasauliui. Rinkis protingą, darbštų, tikintį vyrą. Ta pati tautybė, ta pati religija, padės užtikrinti laimę. Kai ištekėsi, tavo gyvenimas bus siauresnis. Turėsi palikti savo darbą, draugus ir būsi savo šeimos centras. Tam turi iš anksto pasiruošti. Mokykloj turbūt neturėjai namų ruošos ir vaikų auklėjimo kurso, bet būtina

Paruošė GEDIMINAS VAKARIS

PIRMAS SNIEGAS LIETUVOJE

Antrą lapkričio savaitę Lietuvoje pradėjo sklaidyti pirmosios snaigės. Lapkričio 23 d. Vilniuje gan smargiai snigo. Miesto gatvėse pasirodė sniego valymo mašinos. Kaune tą dieną lijo. Pirmas sniegas greit nutirpo su žaibų švystelėjimu ir griaustiniu.

Pirmasis sniego kilimas padengia Lietuvos žemę lapkričio pradžioje. Vilniuje vieną žiemą sniegas iškrito jau spalio 17 d. Kai kuriose Lietuvos vietose dar anksčiau—spalio 11 d. Pirmajam sniegui visada lemta nutirpti. Gruodis paprastai supučia pusnis, ir šaltis sukausto vandenį. Pajūryje sniego dangą susidaro sausio pradžioje. 1879–80 m. žiemą anksti paspaudė šalčiai, ir sniegas, nu-

susipažink su šiais dalykais. Jie tau bus labai reikalingi.

Darbo laikotarpis prieš vestuves paruoš tave suprasti vyro gyvenimą ateityje. Jam bus nelengvas uždavinys materialiai aprūpinti šeimą. Kai jis turės problemų ir abejonių, turėsi jam pagelbėti.

Laimingą šeimą galima sukurti tik vieną kartą. Jei manai, kad suklydus galima bandyti antrą kartą, apsigausi. Tu paliksi nelaimingus vaikus, kurie blaškysis tarp dviejų tėvų šeimų. Dėl to tu niekad neturėsi ramybės”.

Dalinuosi šiomis mintimis su savo sesėmis. Jeigu neskubėsit ir atsiminsit, ką močiutė sakė, jei prašysite Dievo pagalbos ir palaimos, manau, kad kelionė per pasaulį bus lygesnė ir laimesnė.

klajęs Lietuvos žemę lapkričio mėnesį, nutirpo iki balandžio. Nuo šalčio poškėjo tvoros. Senovės metraščiai aprašo 1283 m. žiemą. Sako, kad kas iš miesto ar kaimo išvažiuodavo, tas nuo šalčio kelyje numirdavo. 14 amžiaus pradžioje daug kam atrodė, kad į Lietuvą sugrįš ledynmetis. Užšalo visa Baltijos jūra. Būta ir šiltų žiemų. 1532 m. Lietuvoje sausio mėn. ūkininkai arė laukus. 1724 m. viduržiemyje į Lietuvą iš šiltų kraštų sugrįžo gandrai.

Kai daug sniego, ir šaltis glamonėja skruostus, tada ne tik vaikai, bet ir suaugę dedasi slides, čiumpa rogutes bei pačiužas ir visi į gamtą. Labai dažnai atsitinka, kai orai gražiausi, kalnai slidžiausi, tai slidžių nėra, tai lazdos pasimetusios, tai rogutės sugedusios. Reikia bėgti į parduotuvę, o ten tokių prekių nėra. .. (“Tiesa”)

PASAKOJIMAI IR PADAIVIMAI APIE AŽUOLUS

Kiekvienas medis savo siluetu ir lapija yra gražus bei nepakartojamas. Akys visada ažuolą išskiria iš kitų medžių ir ilgėliau juo gėrisi: kamienas storas, tvirtas, šakos plačios, galingos. Prieš kelis amžius ažuolai užėmė penktadalį Lietuvos miškų ploto. Šiandien miškininkų globojamų ažuolų yra apie 24 tūkstančiai hektarų.

Įdomią istoriją apie ažuolus papasakojo mokytojas A. Gaška iš Pandėlio. Panemunio vienuolyno kronikoje 1710 m. esą užrašyta, kad po švedų nuniokojimo apylinkę ištiko badas ir paplito maro epidemija. Vaidilos ir kriviai liepė žmonėms palikti savo atvirus namus ir eiti į ažuolynus. Ažuolynuose liepė maitintis pušų pumpurais, jauna pušų žieve ir negrįžti į namus, kol praeis žiemos šalčiai. Greta įrašyta vienuolių pastaba, kad nuo maro, kaip Dievo rykštės, esą reikia šauktis ne ažuolų, o dangaus pagalbos. Bet 1712 m. kronikoje taip pat pažymėta, kad tie žmonės, kurie išėjo į ažuolynus, išliko gyvi.

Mūsų senoliai sakydavo, kieno kieme auga ažuolas, to kieme žmonės neserga džiova. Daug vėliau mokslininkai paaiškino, kad ažuolų aplinkoje yra švarus oras.

Žemaitijoje, prie Plungės - Kulių kelio, tuojau už Minijos, auga storas ažuolas. Že-

Premijas laimėjusieji jaunieji spaudos bendradarbiai Daužvardžio fondo premijų įteikimo proga 1984.12.09 Čikagoje. Iš k. į deš. sėdi: Raminta Pemkutė, Aušra Jasaitytė, Gaja Pemkutė, Guoda Antanaitytė, ir Nida Misiulytė. Stovi: Andrius Kulikauskas, Gytis Liulevičius, Vėjas Liulevičius, Marius Katilius Boydston ir Aras Tijūnėlis.

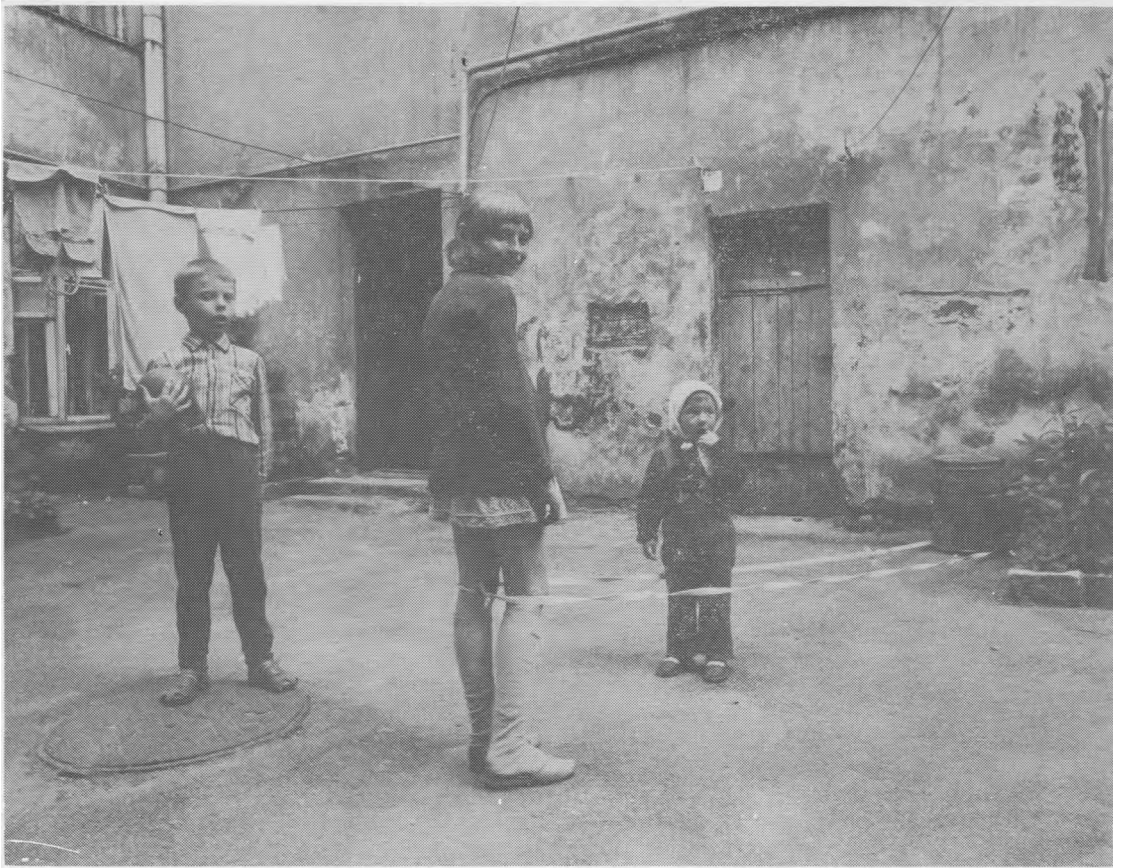
V. Maletos nuotr.

maičiai pasakoja, kad dar tada, kai Jogaila su Vytautu krikštiję šių vietų gyventojus, kai buvę kertami šventieji pagonių ąžuolai, šis ąžuolas lapojęs ir buvęs gana drūtas. Neįstengė jo nukirsti, buvo pasitenkinta nukirsta viršūne, vietoje jos įkėlus koplytėlę. Koplytėlė jau seniai supuvo. Ištrešo ir ąžuolo vidus, bet galiūnas vis dar neprarado savo didybės. ąžuolas įrašytas į valstybės saugomų gamtos paminklų sąrašą.

Tokių padavimų esama ir daugiau. Antai Biržų rajone, pačiame Lietuvos pasienyje, yra Sandariškių kaimas, Jame auga irgi labai senas ąžuolas. Pasak padavimo, čia lietuviai baigė mušti švedų atėjūnus. Šie paprašė taikos, arba sandoros (iš to ir kaimo

pavadinimas). Raštą, kaip neilgaamžį dokumentą, lietuviai pasirašyti atsisakė, tačiau pasodinę į žemę tris ąžuolo giles, prigrasindami įsibrovėlius, kad, kol žaliuos nors vienas iš šių gilių išaugusių medžių lapas, svetimšaliai nedrįstų kojos į Lietuvą kelti. ąžuolai išaugę, iškeroję. Dviejų kelmų vietas tik atsekti galima, o štai trečiasis ąžuolas ir dabar žaliuoja.

Biržų rajono Purviškių kaime augančio ąžuolo drevelyje knygnešys J. Bielinis slėpė nuo caro žandarų draudžiamą lietuvišką spaudą. Kėdainių rajone, Šventybrastyje, taip pat Kupiškio rajono Mirabelio miške auga ąžuolai — gamtos paminklai, susiję su 1863 m. sukilimu. ("Mūsų gamta")

Lietuviukai žaidžia.

J. Krapauskienės nuotr.

KALTOS SKIEDROS

Lietuvoje statybininkai arba remontininkai pabaigtuvių vainiką nupina metais arba kitais vėliau, negu buvo planuota. Čia nieko naujo, tai jau įprasta. Įdomu tiktai, kodėl taip būna? Vilniaus miesto Naujosios Vilnios rajono kontrolieriai bandė išsiaiškinti ir štai ką jie atrado.

Tašant lentą, lekia skiedros. Kur vyksta statyba, tų skiedrų gana daug. Vyresniojo meistro A. Klovo vadovaujami remontininkai dvidešimt lentų sutašo į skiedras, tik dvidešimt pirmąją prikala į vietą. Taigi skiedrų krūvelė susidaro nemaža ir trukdo darbą. Reikia jas kur nors išgabenti — štai ir gaišatis.

"Prikalti tą dvidešimt pirmąją lentelę ne taip paprasta. Kali vinį, o ji, nelaboji, linksta. Tą ištrauki, kali kitą. Antroji, septintoji,

dešimtoji irgi linksta. Kaip susitarusios. Tik kas tryliktą vinį vyresniojo meistro A. Klovo vyrams pasiseka įkalti. Sulankstytų vinių negalima mėtyti statyboje, nes gali prasidurti koją. Reikia surankioti ir kažkur išgabenti. Vėl gaišatis.

Sukalus klojinius, pradedama betonuoti. Ogi cementas dulka. Ir dar kaip dulka — dvylika maišelių į dulkes, tik tryliktasis į betoną patenka. Cemento dulkių, kaip ir skiedrų, nelaikoma apie statybą. Gaišatis jas šlavinėjant ir vežant į sąvartyną.

Šitai statybinėse skiedrose besikapstydami vyresniojo meistro A. Klovo vadovaujami remontininkai pabaigtuvių vainiką uždelsia metais, o kartais ir ilgiau.

Už tas gausias statybines skiedras, cementą ir vinis kontrolieriai barė ir baudė A. Klovo vadovaujamus remontininkus.

"Tiesa" tikisi, kad gal baismės padės sumažinti skiedrų krūvas?

RUOŠIAMASI A. BARANAUSKO JUBILIEJUI

1985 m. sausio 17 d. sukanka 150 metų, kai gimė lietuvių literatūros klasikas Antanas Baranauskas. Pasitinkant šią sukaktį, sudaryta respublikinė organizacinė komisija, vadovaujama filologijos mokslų daktaro J. Lankučio. Organizacinė komisija turėjo posėdį, kuriame aptartas platus jubiliejinių renginių planas. Iškilmingi vakarai numatomi Vilniuje, Anykščiuose. Bibliotekose bus rengiamos lietuvių literatūros klasiko kūrybinių bei literatūros apie jo gyvenimą ir kūrybos kelią parodos. 1985 m. "Vaga" išspausdins keturiomis kalbomis gausiai iliustruotą poemos "Anykščių šilelis" leidinį. Bus sukurtas dokumentinis kino filmas. ("Literatūra ir menas")

"TIESA": VISIEMS ATVIRI KELIAI MOKYTIS. . .

Deja, kelia nerimą, kad kasmet iš vidurinių profesinių technikos mokyklų išstoja nemažai moksleivių. Ypač didelis nubyrėjimas būna pirmuosiuose kursuose. Priežasčių daug: jaunuoliai nepakankamai įsigilinę rinkosi specialybę. Kai kurie susižavėjo mokykla, o ne pačia profesija. Didžiausia nubyrėjimo priežastis — bloga drausmė, žemas mokymo lygis, neįautrus pedagogų, gamybinio mokymo meistrų požiūris į moksleivį. Kuo paaiškinti tokį įvykį, kad Klaipėdos 18-tąją vidurinę profesinę technikos mokyklą per trejus metus metė beveik 25 procentai įstojusių mokyti moksleivių? Deventiškių 77-ojoje jų per tą laiką nubyrėjo daugiau kaip 29 procentai. "Tiesos" redakcija gavo net keletą laiškų apie Kauno 22-osios vidurinės profesinės technikos mokyklos pedagogų kolektyvo nesutarimus, ginčus, vadovų nepakankamą dėmesį mokymui ir auklėjimui. Iš tiesų šioje mokykloje stinga jautrumo moksleiviams ir pedagogų nuoširdaus bendradarbiavimo.

KAIMO VALGYKLOSE NĖRA BULVIŲ

"Tiesa" skundžiasi, kad iki šiol toli gražu ne visos kaimo valgyklos dirba taip, kaip privalėtų. Yra daug ūkių, kurie valgyklų iš

viso dar neturi. Tarp tokių yra Vilniaus rajonas. Čia iš kone dviejų dešimčių kolūkių valgyklas turi tik keturi. Liūdna padėtis, o taip pat ir užduotis. Per dvejus metus pastatyti keturias valgyklas — liko neįvykdyta. Atiduota naudoti vos viena. Valgykla nepastatyta ir Maišiogalos daržininkystės tarybiniame ūkyje, čia ji labai reikalinga. Vargas, kai tenka pamaitinti šimtus talkininkų. Sodininkystės, daržininkystės tarybiniai ūkiai irgi negali pasigirti savo valgyklomis. Dažniausiai jos mažos, nepatogios. Talkininkus galima pamaitinti tik suskirsčius į kelias pamainas.

Kooperatininkų norai, atrodo, geri. Gražūs užrašai valgyklose skelbia, kad, lankytojams pageidaujant, virėjos paruošia įvairių skanėstų. Bulvių, daržovių kaimo valgyklose, atrodo, turėtų būti visuomet. Deja, ne visur taip yra. Štai Daukšių kolūkio valgykloje tikėtis bulvių — tuščias reikalas. Nermalonus šios virtuvės kvapas, o taip pat nerūpestingumas ir aplaidumas. Kai kuriose valgyklose galima užtikti skalbimo priemonės, virinami darbo rūbai, o šalia maistas. Kai kuriose valgyklose yra šaldytuvai, bet kalnas dešrų ant bufeto stalo, o šalia svogūnai ir žuvis. Kai kurios valgyklos atvėrė duris, tačiau vaizdas liūdnas. Beveik visose kaimo valgyklose moterys vilki nešvariais darbo rūbais. Darginių valgykla ilgą laiką neveikė — taisė šaldytuvus. Deja, per tą laiką niekam neparūpo paremontuoti patalpas. Valgykla atvėrė duris, tačiau vaizdas liūdnas.

VILNIAUS MIESTE 20 TILTŲ

Vilniuje, Žvėryno pakraštyje, kur buvo keltas per Nerį, upės krantus sujungė pėsčiųjų tiltas. Šis 230 m ilgio ir šešių su puse metro pločio tiltas gerokai sutrumpino kelią iš miesto centro į Vingio parką. Per jį į Žvėryną tekės šiltas vanduo.

Vienas seniausių ir reikšmingiausių tiltų Lietuvoje buvo Vilniaus tiltas per Nerį. Jis yra netoli Žemutinės pilies, pastatytas 1536 m. Kadangi tilto atramos buvo mūrinės, jį vadino Mūriniu. Žygimanto Senojo privilegija, buvo įvesta rinkliava už važiavimą til-

tu. Buvo uždrausta statyti tiltus per Nerį 45 kilometrų spinduliu nuo jo. Nuo Verkių iki Panerių buvo uždrausta įrengti keltus, lieptus ar kaip kitaip keltis per upę. 1655 m. tiltas buvo sudegintas ir tik 1766 m. ant išlikusių paramų jis vėl atstatytas ir nudažytas žaliai. Nuo to laiko jį pradėjo vadinti Žaliuoju tiltu. 1812 m. tiltas vėl buvo sudegintas. Jo vietoje buvo pastatytas laikinas, o karui pasibaigus — nuolatinis medinis tiltas. 1894 m. medinį tiltą pakeitė metalinis. Buvo išardytos senos atramos, ir tiltas rėmėsi tik į krantines. Pagal įpratimą, jis ir toliau buvo vadinamas Žaliuoju. 1944 m. vokiečiai, traukdamiesi iš Vilniaus, tiltą susprogdino. Po karo sugriautojo vietoje buvo pastatytas medinis. 1952 m. vietoje medinio buvo pastatytas metalinis, kuris ir šiandien tebestovi.

1965 m. Vilniuje pastatytas Žirmūnų tiltas. Buvo statomas taupant medžiagą, ir jis tapo rekordininku tiltu to meto pasaulinėje tiltų statyboje. ("Tiesa")

GRAŽIOS LIETUVOS GIRIOS

Senosiose Lietuvos giriose ganėsi stumbrų, taurų kaimenės. Gyveno laukiniai arkliai, briedžiai ir lokiai. Ežeruose, upėse, pelkėtose žemumose veisėsi bebrai, vandens ir balų paukščiai. Miške ne tik mediena bren-do, ne tik žvėrys ir paukščiai gyveno, bet uogos, grybai ir riešutai augo. Miške buvo gausu įvairių vaistažolių. Miško turtais gelbėjo lietuvius nuo bado nederlingais metais. Rengė ir maitino kariuomenę. Puošė lietuvių menes. Mediena ir medumi prekiaavo su kitomis šalimis.

Jau pavasario pabaigoje, dar rugiams nespėjus išplaukti, įsaulio šlaituose ir miško aikštelėse nurausta pirmosios žemuogės. Greit po žemuogių noksta mėlynės. Rude niop sirpsta bruknės, girtuoklės. Raudonos spanguolės primena, kad ruduo jau čia pat. Lapuočių miškuose ir ypač jų kirtimuose auga avietynai. Rečiau ir tik pavieniais me-

Turgus Lietuvoje.

J. Krapauskienės nuotr.

džiais upių ir ežerų pakrantėse auga lauki-
nės obelys, kriaušės ir šermukšniai.

Lietuvos miškuose auga keli šimtai įvai-
rių grybų rūšių. Jau ankstyvą pavasarį, žy-
dint šilagėlėms, pasirodo pirmieji babausiai
ir briedžiukai. Vėliau pradeda dygti vove-
raitės, kazlėkai, rudmėsės, raudonikiai, kol
galų gale ateina baravykų metas. Žaliuokės
kaišioja savo žalias kepurėles iki pat šalnų.
Geriausiai grybai dera pušnyuose, kurių
gausu pietinėje Lietuvoje — Dzūkijoje. Gry-
bingi miškai taip pat Pabradės, Švenčionių
ir Molėtų. Galima gerai prisigrybauti dide-
liuose Kazlų Rūdos miškuose.

Lietuvos miškuose yra ir istorinių me-
džių. Alytaus rajone, pakeliui į Seirijus, ža-
liuoja Kartuvių pušis. Ant šios pušies buvo
kariami nepaklusnūs baudžiauninkai. Įdo-
miai gamtos ir kultūros paminklais laikomi
drevėti medžiai. Senovės lietuviai juose lai-
kydavo bites. Šių medžių galima aptikti vi-
soje Lietuvoje. Daugiausia jų yra pietinėje
Lietuvoje — Gudo girioje. Jau kelinta me-
džių karta apie juos auga, bet šių drevėtųjų
joks kirvis neliečia.

Tarp įvairių istorinių ir paminklinių
medžių yra dar aukščiausieji. Tikros varžy-
bos vyksta tarp Alytaus ir Prienų miškinin-
kų: kurių šile — Punios ar Prienų — auga
aukštesnė eglė? Punios šile buvo surasta 42
metrų aukštumo eglė, o Prienų — 46 m.

Yra medžių, išsiskiriančių savo išvaizda.
Įdomi liepa Papilėje, Akmenės rajone. Čia
iš vieno kelmo išaugę net šešiolika liepų —
ištisas liepynas. Kaišiadorių rajono Dambra-
vos kaime liepa labai panaši į didelę žvakidę.
Yra medžių, kurių viršūnė viena, o ka-
mienai du, tarsi būtų dvikojis medis. Varė-
nos, Šakių ir Kretingos rajonuose yra pušų,
ant viršūnių užsimaukšlinusių stambias "ke-
pures", kurios vadinamos raganų šluotomis.
("Girios")

■ Guyanoje, Pietų Amerikoje, visos žymesnės in-
formacijų priemonės yra vyriausybės rankose. Vie-
nintelis laikraštis, kuris bando kovoti su pareigūnų
korupcija, yra jėzuitų leidžiamas "Catholic Stand-
ard". Stengiamasi jį užslopinti, ir kelinta byla iš-
keliamą už vyriausybės žmonių "šmeižimą".

*Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.
Patarėjas—PROF. PETRAS JONIKAS*

KALBOS TAISYMAI

m o k y t i s k a ir *m o k y t i s k o* yra
vienareikšmiai posakiai: *Mokykloje moko-
masi kalbą, literatūros, istorijos, matemati-
kos. Jis mokosi lietuvių kalbą ir istoriją.*

m o k s l i n č i u s Šis žodis paprastai
vartojamas tik pajuokiamąja prasme. Taip
sakoma apie tokį žmogų, kuris neturi daug
mokslo, bet įsivaizduoja daug žinąs, nori
pasirodyti esąs labai mokytas.

m ū g ė — *mugė.*

m u z i k a l i n i s — muzikinis, muzi-
kos: *Tai buvo labai įdomus muzikalinis (=*
muzikinis, muzikos) kūrinys,

n a y v u s — naivus.

n a t ū r a l ū s — natūralus,

n a u d i n g a s d ė l k o — *naudingas*
kam: Ši knyga bus labai naudinga dėl tavo
studijų (=tavo studijoms¹).

n ė ir *n e i* yra sinonimai, vis dėlto la-
biau įprasta vartoti *nė*, jeigu yra tik vieną
kartą, o *nei* — jeigu daugiau kartų: *Jis ne-
moka nė skaityti. Jis nemoka nei skaityti,*
nei rašyti.

n e u ž k a l n ū nevert. vertinys — *ne-
trukus, greitai: Tuoj galėsi pailsėti — juk*
ne už kalnų (=netrukus, greitai) atostogos.

n e — nevertotina šalutiniuose sakiniuo-
se po santykinių įvardžių ar prieveiksmių,
kur nereiškiamas neigimas; taip pat ir po
jungtukų *kol, iki, ligi*, nurodant veiksmo
ribą. Paaiškės iš pateiktų pavyzdžių: *Ką tik*
nesakysi (=Ką tik sakysi), jis visuomet
stengiasi paneigti. Kur tik nenuėisi (=Kur
tik nueisi), visur atrasi lietuvių. Ką tik ne-

paimu (=Ką tik paimu), viskas krinta iš rankų. Kaip nesistengė (= Kad ir kaip sten-gėsi), vis tiek egzaminų neišlaikė. Tol šoko, kol neišsisėmė (= išsisėmė) visos jėgos. Vai-kas verkė ir verkė, iki neparėjo (=iki parė-jo) motina.

n e a k i v a i z d i n i a i priev. — neaki-vaizdiniu būdu, neakivaizdžiai: Jis įsirašė į institutą mokytis neakivaizdiniai (= neaki-vaizdiniu būdu, neakivaizdžiai).

n e b o t i nevert. svetimybė — nepaisy-ti, nebijoti, nepabūgti: Kariai drąsiai kovo-jo, nebodami (=nebijodami, nepabūgę) net mirties. Jis, nieko nebodamas (= ne pai-sydamas), eina savo keliu.

n e f o r m o j e — nevert. būviui nusa-kyti: Sportininkas buvo ne formoje (= ne- buvo geros formos).

n e i š d e g t i — nevert. reikšmė "nepa-vykti, nueiti niekais": Tas planas neišdegė (=nepavyko).

n e i t r a l u s — neutralus,

n e p r a e i t i — nevert. reikšmė "nepa- tikti, nemėgti": Man tas valgis nepraeina (=nepatinka, aš jo nemėgstu). Tas žmogus man nepraeina (=nepatinka, jo nemėgstu).

n e p r i e t e l i s nevert. svetimybė — priešas, nedraugas, nenaudėlis: Tam neprie- teliui (= nenaudėliui) reikėtų gerai kailį išperti.

n e r v u o t a s — nervingas: Aš nema- niau, kad jis toks nervuotas (=nervingas).

n e r v u o t i s — nervintis: Dėl ko taip nervuojiesi (= nerviniesi) visai be reikalo?

n e š t i a t s a k o m y b ė nevert. verti- nys — būti atsakingam, atsakyti: Dažnai už vaikus tėvai turi nešti atsakomybę (=atsa- kyti, būti atsakingi). Aš pats už save nešu atsakomybę (=atsakau, esu atsakingas).

n e š t i s a r g y b a nevert. vertinys — eiti sargybą: Šią naktį stovykloje skautukas užmiršo nešti sargybą (=eiti sargybą).

ŠIS TAS APIE MALDA

Niekada nesirengiau rašyti ką nors apie malda, nes malda yra toks intymus žmogaus susitikimas su Dievu, kad jokių nurodymų, rodos, negalėtų būti, tačiau taip nėra — teologai išradingi. Skaičiau Ani- ceto Tamošaičio, S.J., straipsnį "Meldimasis galva ir širdimi" (LL, vasario-bal., 1984). Tame straips- nyje jis moko, kaip reikia melstis rytiečių (stab- meldžių) pavyzdžiu: mažiau galva, daugiau širdimi. Jis tą maldos metodą labai siūlo skaitytojams — "ne tam, kad apie juos teoriškai žinotų, bet jų praktiškai imtųsi savo maldos turtinimui" (43 psl.).

Rytų religijos, ypač Indų ir Budos, paskutiniai- siais laikais sėkmingai sklinda Vakarų nukriksčio- nėjusiame pasaulyje. Indų leidžiamas žurnalas Atma skelbia, kad **Bhagavad-gita** nuo 1977 m. dvylika kar- tų apkeliavo pasaulį ir penkiuose kontinentuose į- kūrė 108 maldos namus, mokyklas, akademijas, ūkio bendruomenes, paruošė tūkstančius mokinių ir pri- traukė milijonus žmonių. Šiandien Vakarų pasaulyje visur sutiksi Krišnos pasekėjų. Ypač jais domisi jauni žmonės, kuriems tėvų religija atsiduoda veid- mainyste. Ateina pagoniška religija į krikščionišką pasaulį. Taigi nenuostabu, kad krikščionių kunigai klausia guru, kaip reikia melstis. Iš jų gauna labai paprastą patarimą: "Sukauptk savo dėmesį į alsa- vimą".

Aš prieš tai nieko negalėčiau sakyti, nes pats jau daugiau kaip 20 metų praktikuoju yoga, kuri man padeda poilsiui, malonumui, sveikatai, bet ne religinei krikščioniškai meditacijai. Tų dviejų reli- gijų pasaulėžiūros yra visai skirtingos: kitaip yra suprantamas Dievas, kitokia yra pažiūra į žmogaus gyvenimą, į pasaulio prasmę, į Dievo ir žmogaus santykius, todėl kitokia ir malda. Indų tikėjimas neturi ir nejaučia nei pirmapradės nuodėmės, nei kaltės jausmo, kitais žodžiais sakant, indai dar tebė- ra rojuje, o krikščionys — nusikaltėliai ir atgailau- tojai. Daug krikščionių maldų yra skirta atgailai, Kristaus kančios apmąstymams, meilės ir vilties ugdymui, visuotinės gerovės siekimui, užmirštant

■ Bronių Kviklį už jo didelį darbą, ruošiant kny- gas apie Lietuvos bažnyčias, popiežius apdovanojo specialiu Vatikano žymeniu — "Pro Ecclesia et Pon- tifice".

■ Kun. Bruno Markaitis, S.J., baigia sukurti trijų veiksmų operą "Kalanta".

net save. Krikščionis, kaip ir Kristus, meldžiasi ir aukojasi už visus. Visai kitoks yra gurų mokslas. Jie visų tų didelių krikščioniškų rūpesčių neturi. Jie rūpinasi, kaip protą išjungti iš galvos, kad galėtų pamiršti pasaulį. Meditacijos metu jie vaikšto mintimis po savo kūną, kaip po nežinomą žemę, ir stebisi kiekvienu sąnariu, kiekviena kūno dalimi. Taigi galva tokiai meditacijai yra nereikalinga, nes maldininkui niekas kitas nerūpi, o tik jo paties, jei taip galima išsireikšti, dvasinis egoizmas. Gal dėl to indų išminčiai nieko nėra davę nei pasauliui, nei dangiui, per daug tik savimi besirūpindami.

Sunku krikščioniui įsivaizduoti tokias pamaldas, kai visi, susirinkę į bažnyčią, mėgintume jas atlikti yogos pratybomis, anot T. Aniceto, "savo įvairius jausmus Dievui čia išreikštume ne žodžiais, o al-savimi". Manau, kad iš tokių pamaldų išeitų tikra komedija. Mane stabina toks T. Aniceto kategoriškas tvirtinimas: "Maldoje tas daro pažangos, kas vysto galią pajusti dabartį ir prie jos lieka. O susiliesti su dabartimi nėra geresnio būdo kaip išžengti iš galvos ir nueiti prie pojūčių" (44 ps.). Niekada nepatarčiau išeiti iš galvos jokiose aplinkybėse. Krikščionybė yra turėjusi tokių laikų, kada daugiau vadovavosi širdimi negu protu. Tai buvo inkvizicijos laikai, Baltramiejaus naktys ir kiti panašūs atsitikimai.

Ta proga norėčiau kiek sustoti prie mūsų krikščioniškų maldų. Jos yra nuobodžios dėl to, kad senos, ilgos, kartais beprasmiškos dabartiniam žmogui. Esame klaidingai įsitikinę, kad už ilgą maldos gausime danguje didesnę atlyginimą. Liaupsiname maldomis Dievą, prašydami visokių gėrybių, o jas pabaigę, pamirštame ir Dievą, ir pareigą krikščioniškai gyventi. Kartą Kristus taip apie savanaudžių pamaldumą pasakė: "Jie suryja našlių namus, dangstydamiesi ilga malda" (Mk 12,40).

Ilgos ir nuobodžios maldos dažnai tampa veidmainiškos, o kai priprantame veidmainiauti su Dievu, tada neišvengiamai tampame veidmainiais visame savo gyvenime. Krikščioniškoji maldos esmė turėtų būti palenkta Dievo ir žmonių meilei ugdyti, o ne savo asmeniškam pamaldumui. Pamaldūs galime būti ir stabus garbindami. Iš tokio pamaldumo negali būti naudos nei Dievui, nei žmogui. Malda turėtų būti laisvas susitikimas ir bendravimas su Dievu. Laisvės principas padaro žmogų panašų į Dievą.

A. Mauragis

ATĖJO LAIKAS GRĮŽTI PRIE "DARAKTORIAVIMO"

Kaip anais laikais, neturint lietuviškų mokyklų, "daraktoriai" švietė mūsų jaunimą, taip reikėtų mėginti ir dabar. Juk jau nebe paslaptis, kad jau-

nimo kongresai vis daugiau ima pasisakyti už kultūrininkų siuntimus į Pietų Amerikos ir kitų kontinentų dar lietuviškomis tebevadinamas kolonijas.

Tačiau tų kultūrininkų kiekiai yra nepakankami, kad būtų galima visas tas kolonijas aprūpinti. Kai kuriems nėra galimybės po tolimus kraštus važinėti. Vis dėlto dar gana stiprių kultūrininkų turime Čikagoje, Klyvlende, Detroite, Toronte, Montrealyje ir kitur. Mums reikia tik "kultūrniešių", kurie galėtų mūsų kultūrininkų turimas žinias išnešioti po įvairių kraštų bemirštančias lietuvių kolonijas. Dabar žmonės pinigų turi pakankamai, tad juos investuoti šiam kilniam tikslui būtų labai prasminga.

Dabartinė didelė elektroninė pažanga mums teikia vaizdo ir garso įrašymo priemonių. Jomis pasinaudodami, galėtume paruošti įvairių kultūrinių li-tuanistinių programų visiems priimtina ir patrauklia forma.

Be to, būtų galima įvesti ir nuolatinę religinę pastoraciją lietuvių kunigų neturinčiose kolonijose. Galėtų vienam kitam mėnesiui atvykti kunigas iš Amerikos ar Kanados. Paskui jį galėtų pakeisti kitas. Jeigu tas pats kunigas kurioje nors kolonijoje pasiliktų ilgesnį laiką, galėtų būti pavojus, kad vietinis vyskupas jį "paglemš" savo vyskupijai, bet jeigu kas 3 ar 6 mėnesiai vis keistųsi, to pavojaus nebūtų. Atrodo, kad dabartinis popiežius tokiems užmojams nebūtų priešingas. Taip pat reikėtų daryti žygių, kad dabartinis mūsų išeivijos vyskupas Paulius Baltakis gautų ordinaro teises. Ar kas nors to yra prašęs? Reikėtų pamėginti.

Būtų malonu, kad ir kiti šiomis mintimis pasisakytų, bet dar svarbiau, kad kas nors imtųsi iniciatyvos čia pateiktus projektus vykdyti.

Jonas Kaseliūnas (Kolumbija)

Gerbiamas Redaktorium,

Atsiliepdamas į kun. V. Bagdanavičiaus iškeltą mintį (LL, 1984 m. lapkr. mėn.) suorganizuoti maldininkų ekskursiją į Krokuvą aplankyti palaimintojo Mykolo Giedraičio kapą, visiškai pritariu.

Kuo mes išeivijoje galime pasitarnauti Lietuvai? Tik nuolat ir nuolat visokiomis progomis ir visokiais atvejais garsinti Lietuvą ir jos garbingus lietuvius.

Šv. Kazimieras, Lietuvos globėjas, popiežiaus Jono Pauliaus II dėka nuskambėjo per visą pasaulį. Aš tikiu, kad maldininkų ekskursija į Krokuvą taip pat nepraeitų tylois ir išgarsintų lietuvių palaimintojo Mykolo Giedraičio vardą jo 500 metų mirties sukakties proga.

Inž. K. Pabedinskas

Žurnalas "Laiškai lietuviams" puikus. Visais atžvilgiais įdomus.

H. Bitėnas

HUMORESKA

Kažkada pasakojau apie savo kaimyną kalbininką, kurio iš pradžių išsigando visas mūsų namas ir kuris, kaip netrukus paaiškėjo, buvo suvis nepiktybinis. Kalbininkas domėjosi tiktai triskaita, todėl su juo sugyvenome draugiškai, nevengdami nei barbarizmų, nei kanceliarizmų.

Tačiau tos nerūpestingos dienos neseniai baigėsi. Mat, savo džiaugsmui ir mūsų nelaimei, tasai kalbininkas susilaukė trynukų ir, padidinęs respublikos gyventojų skaičių, gavo didesnį butą. Į jo vietą atskėlė kita šeima, beje, perdem lingvistinė.

Iš pradžių į naujuosius kaimynus žiūrėjome tik smalsiai. Mums buvo įdomu, kad abudu — ir vyras, ir žmona — kalbininkai, bet su jais tarėmės sugyventi panašiai kaip su triskaitininkais. Spaudoje, manėme, galite raityti liežuvius kaip tinkami, o gyvenimas — vis dėlto ne gramatika. Prie čerkos, manėme apie tą kalbininką, mes tave, brač, išmokysime žmoniškai kalbėti.

Deja, veikiai patyrėme, kad apsirikome.

Nelaimę pajutome tuoj pat, kai sužinojome, kad mūsų kaimynais tapo Povile ir Zuzanas Atbulokai, tie patys Atbulokai, kurių puristiniai rašiniai kėlė siaubą visiems garbiems mokslo vyrams. Be to, jų atžalų vardai — Algirda ir Birutis — taip pat nekėlė mums per didelio susižavėjimo.

Įkliuvome! — ėmė šnabždėtis kaimynai. — Dabar gyvenimo jau nebus, pamatysit!

Šį kartą neapsirikome. Išgirdę mūsų šneką, Povile ir Zuzanas Atbulokai niekada nepraeidavo pro šalį, visada stengėsi sunorminti mūsų kalbą. Tiesa, namo gyventojai, sutikę kalbininkus laiptinėje ar kieme, mėgindavo apsimesti kuržnebyliais, tačiau visiškai išvengti bendravimo buvo neįmanoma.

Vienas "Laiškų lietuviams" numeris savo išvaizda ir turiniu tikrai yra daug daugiau vertas negu 80 centų!

A. Lipčienė

Man, kaip gyvenančiam visai greta, durys prieš duris, tai netgi dažnai su Atbulokais tenka susidurti. Žmonai, beje, irgi.

Laba diena, kaimyne! — kartą sako ji tai kalbininkei. — Gal, — sako, — turite, drauge Povile, dėmių išėmėją? Va, — rodo, — rūbe dėmė atsirado. Jokia skalbimo priemonė neima. . .

— Tamsta, — sako, — esate inteligentė, o vartojate tokius žodžius, kad man ausys kaista. Visų pirma, — sako, — tatai joks dėmių išėmėjas, o **valalas**, arba **ėmiklis**.

— Ačiū, kitą kartą žinosiu, — suvapėjo maniškė ir kuo greičiau pasislėpė už durų.

Po šio įvykio savo naujų kaimynų mes ėmėme vengti, bet kartą, kai uošviai pargriovė gerą kiaulę ir kai parsigabenau namo skerstuvų, su Atbulokais nutariau susibičiulianti.

— Eik, — sako man žmona, — pakviesk tuos kalbukonius. Prie bonkos, pamatysi, ir jų liežuviai atsisirs.

— Susimildama, — ėmiau maldauti žmoną, — tik jau nevertok žodžio "bonka". Stenkis kalbėti taisyklingai.

Maniškė iš tikrųjų stengėsi. Atbulokus ji pasitiko nors ir sukaulėjusiu, bet visai nepeiktinu liežuviu. Svečiai nieko, o nieko jai negalėjo prikišti, kol žmona ėmė ir leptelėjo:

— Žinote, motininė kiaulė nusilaužė koją, tai tėvas ją ir. . .

— Ne motininė, o veislinė, — švelniai pataisiau žmoną. — Ne veislinė, o paršavedė, — pakoregavo mane Algirda ir Birutis, o jų tėveliai, Povile ir Zuzanas, bematant ir juos paredagavo:

— Vaikai, ša! Kiek sykių sakyta, kad **vedeklė**. . .

Suprantama, tokios korektūros ūpo nepakėlė.

Veltui skelbiau tostus už kritusių vedeklę, veltui mudu su žmona raitėme liežuvius, — šermenų nuotaika neišnyko.

— Neužkliūkit, nepersiplėskit drapanų, — išlydėdamas svečius, perspėjau. — Viena durų lištva, atsiprašau, lentelė, atsiknojusi.

— Taisyklingiau sakyti **įduras** arba **prieduras**, — neiškentė nepataisęs Zuzanas Atbulokas, o mudu su žmona pažvelgėme vienas kitam į akis ir nusišypsujome. Kad jau prieduras, tai tikrai prieduras!

Dabar mūsų namą persekioja siaubas. Visi gyventojai uoliai studijuoja lyginamąją kalbotyrą ir, kalbėdamiesi, pavyzdžiui, apie nuospaudas, stengiasi vartoti **sąvėles** arba **trynes**. Patyliukais, suprantama, kiekvienas lankosi butų keitimo sektoriuje, nes gyventi po vienu stogu su Povile ir Zuzanu Atbulokais nenori niekas, o niekas.

— Jeigu jau riestainis tapo **rieste**, o dildė —

brūžu, — kuždasi kaimynai, — tai tegu perkūnai tokį gyvenimą!

Kaip susiklostys tolesnis mano gyvenimas, dar nežinau. Vis dėlto jeigu žinote, kas nori keisti du kambarius į tris, būkite malonūs, duokite žinią. . . Skolingas neliksiu! (“Švyturys” 1984—18)

Trumpai iš visur

■ Motinai Teresei, iš Kalkutos, paskirta amerikiečių Damien Dutton premija už raupsuotųjų globą. Motinos Teresės vadovaujama vienuolių misininkų kongregacija įkūrė pirmuosius savo namus Kanadoje, Winnipego mieste. Jos čia globos senelius.

■ Popiežius Jonas Paulius II, užbaigiant šv. Kazimiero 500 m. mirties sukakties minėjimą, rugpjūčio 25 d. aukojo šv. Mišias lietuviškai. Jos buvo per Vatikano radiją perduotos į Lietuvą.

■ Kauno arkikatedroje—bazilikoje įvyko šventimų iškilmės neseniai paskirto Kauno ir Vilkaviškio vyskupijų apaštališkojo administratoriaus pagalbininko, vyskupo Juozo Preikšo. Savo atsiųstoje telegramoje popiežius išreiškė džiaugsmą dėl šio svarbaus įvykio Lietuvos katalikų gyvenime, reiškė nuodirdžius linkėjimus naujam vyskupui, visiems Lietuvos vyskupsams ir kunigams, visai lietuvių tikinčiai tautai.

■ Lietuvoje Kauno 26-tos vidurinės mokyklos direktorius Jančiauskas buvo piršliu vienoje vestuvėse ir dalyvavo bažnyčioje, jaunuosius sutuokiant. Už šį “nusikaltimą” buvo atleistas iš direktoriaus vietos. Į jo darbo knygutę įrašyta, kad atleistas už “nemoralų elgesį”.

■ Lenkijoje komunistinė vyriausybė stengiasi pašalinti kryžius iš mokyklų. Pietinėje Lenkijoje, Wloszczowos amatų mokykloje iš 17 klasių pašalinus kryžius, mokiniai paskelbė sėdėjimo streiką, kuriame dalyvavo apie 400 mokinių. Vietinis vyskupas M. Jaworski pasiuntė į mokyklą du kunigus, kurie apsigyveno kartu su mokiniais. Miestelyje yra 12.000 gyventojų. Jie tuoj pradėjo nešti maistą, antklodes, miegamuosius maišus mokiniams. Gyventojai pareikalavo grąžinti kryžius.

■ Londone, Westminsterio teatro salėje, lapkričio 13 d. Vienos arkivyskupas kardinolas Franz Koenig kalbėjo apie religijos padėtį komunistų kontroliuojamuose kraštuose. Išryškino komunistų neteisingumą: prisidengdami valstybės nuo Bažnyčios atskyrimo dėsniu, neleidžia mokyklose dėstyti religijos, tačiau ateistinių marksizmą prievarta bruka besimokantiems. Nepaisant sunkių persekiojimų, vis dėlto Sovietų Sąjungos kontroliuojamuose plotuose kyla religingumas.

■ Japonijoje pavasarį bus išleistas naujas ekumeninis Šv. Rašto vertimas, kurį per 15 metų paruošė 39 asmenų bendra japonų katalikų ir protestantų mokslininkų komisija.

■ Pasaulyje yra 182 vyrų ir moterų vienuolijos. Didžiausia — jėzuitų turi apie 27.000 narių, pranciškonų yra 21.000, saleziečių — 17.000, kapucinų arti 12.000. 1983 metais į jėzuitus įstojo 539, į pranciškonus 329.

■ Tėv. Leonardo Andriekaus, O.F.M. 70 m. amžiaus sukaktis paminima, išleidžiant naują jo religinės poezijos rinkinį: “Kai tu budėjai”.

■ Vysk. Pauliui Baltakiui, O.F.M., ganytojiškos lazdos projektą su lietuviškais ornamentais sudarė Simas Augaitis, gyvenęs Watertown, Conn. Lazda medinė, susukama iš kelių dalių, kad būtų patogiau pasiimti kelionėse. Tai bus Niujorke specialiai susidariusio komiteto rūpesčiu sukurta dovana.

■ Stalino dukters Svetlanos Aliliujevos, grįžusios į Sovietų Sąjungą, duktė Olga, 13 metų, pradėjo į mokyklą vaikščioti su kryželiu ant kaklo. Kadangi ji nemoka rusų kalbos, buvo perkelta į žemesnę klasę. Svetlana jau spėjo sueiti į konfliktą su kai kuriais Sovietuos žmonėmis. Jai pasiūlyta persikelti į tėvo gimtąją Gruziją.

■ Vatikanas pareikalavo, kad JAV vienuolės, kurios pasirašė pareiškimą, kad katalikai dėl abortų gali turėti įvairias nuomones, turi arba tą pareiškimą atšaukti, arba turės vienuolijas apleisti.

■ Lenkijos šalpai JAV lenkų kongreso labdaros fondas jau panaudojo daugiau kaip 53 mil. dolerių.

■ Nikaragvos kun. Fernando Cardenal už įsivėlimą į politiką ir įsijungimą į sandanistų vyriausybę švietimo ministru, pašalintas iš jėzuitų vienuolijos. Tačiau Centro Amerikos jėzuitų provinciolas Valentinus Menendez palankiai atsiliepė apie kun. Cardenal, pažymėdamas, kad jis, toliau nebebūdamas jėzuitu, pasilieka kunigu, priklausomu vietos vyskupui.

■ Jonas Paulius II Naujųjų Metų proga kreipėsi į jaunimą, ragindamas atmesti marksizmą ir materializmą, vesti žmoniją iš klaidingų šunkelių. Jaunimui priklauso ateitis.

■ Motina Teresė, iš Indijos nuskridusi į Etiopiją, tyrinėjo, kaip ten būtų galima geriau padėti badaujantiems žmonėms.

■ Jonas Paulius II savo kalėdinėje kalboje perdavė sveikinimus daugelio tautų, jų tarpe ir lietuvių, gimtąja kalba. Susirinkusiems apie 100.000 klausytojų priminė pasaulio varguomenę, alkstančius, ypač paminėdamas Etiopiją, Mozambiką, Afriką.

■ JAV-se pasižymėjusiems televizijos ir radijo srityje, teikiamas vadinamas Gabriel žymuo. 1984 metais šiuo žymeniu buvo pagerbta vienuolė motina Angelika, Amžinojo žodžio televizijos tinklo įsteigėja. Ši užmoji seselė pradėjo prieš trejus metus ir dabar jis rodomas 200 kabelinių sistemų ir pasiekia apie 26 mil. žmonių. Ši žymenį teikia katalikų Association of Broadcasters and Allied Communications.

■ Haiti valstybėje, kurią valdo visam amžiui prezidentu išrinktas Jean-Claude Duvalier, areštuota arti 200 asmenų, dirbančių su varguomene ir siekiančių labiau iškelti žmogaus teises. Tarp areštuotų gausus skaičius dirbančių, vykdančią Bažnyčios socialines programas.

■ Įžymų JAV lietuvių katalikų veikėją prof. dr. Jokūbą Stuką New Jersey gubernatorius Thomas Kean paskyrė nariu komisijos, kuri turės patikrinti Rytų Europos ir pavergtųjų tautų istorijos dėstymą valdinėse mokyklose, kad vadovėliuose ir visame dėstyme nebūtų prasilenkiama su istorine tiesa. Komisija susideda iš 18 asmenų. Ji savo raportą pateiks 1986 m. sausio 1 d.

J. Pr.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Venancijus Ališas. ANAPUS MARIŲ. Poezijos rinktinė. Redagavo Kazys Bradūnas. Aplankas Vytauto O. Virkau. Išleido Ateities Literatūros Fondas, 10000 S. Bell Avė., Chicago, IL 60643. Šiuo adresu galima užsisakyti knygą, kurios kaina 7 dol. Knyga gražiai išleista, kieti viršeliai, keletas iliustracijų, 190 psl. Šioje rinktinėje yra charakteringesnieji poeto Venancijaus Ališo (prel. Aleksandro Armino) eilėraščiai iš jo trijų knygų: "Sao Bento varpai", "Pietų Kryžius" ir "Cascata cristalina". Knyga išleista poeto 10 metų mirties sukakties proga. Mecenatas, užmokėjęs visas spausdinimo išlaidas, yra poeto jaunystės metų bendraklasis, artimas draugas, čikagietis Petras Kasulaitis.

PIRMIEJI ŽINGSNIAI. Nr. 1(101). Kristijono Doneičio lituanistinių mokyklų mokinių laikraštėlis. Redaguoja Danutė Bindokienė. Išeina keturis kartus per metus.

ŠVIETIMO GAIRĖS. Lietuviškojo ugdymo žurnalas mokyklai ir šeimai. Nr. 32. Redaguoja Stefanija Stasienė, 18112 Windward Rd., Cleveland, OH 44119. Administratorius Juozas Plačas, 3206 W. 65th Pl., Chicago, IL 60629. Žurnalas išeina du kartus per metus, prenumerata — 4 dol., atskiras numeris — 2 dol.

"LAIŠKŲ LIETUVIAMS" KONKURSAS

Skelbiame XXVI straipsnio konkursą suaugusiems ir jaunimui.

Suaugusiems siūlomos šios temos: 1. **Mūsų išeivijos religinio ir tautinio gyvenimo skersinis pjūvis** (angl. cross-section). 2. **Dėl ko šeimos skiriasi?** 3. **Pavyzdžio reikšmė ir galia.**

Jaunimui (iki 30 m. amžiaus) skiriamos temos:

1. **Moterų kova už lygias teises.** 2. **Dėl ko jaunimas nutolsta nuo religijos?** 3. **Iš kur kyla vaikų nesusipratimai su tėvais?**

Suaugusiųjų straipsniai turi būti ne ilgesni kaip 10 mašinėle rašytų puslapių, o jaunimo — ne mažiau kaip du mašinėle rašyti puslapiai (bet pageidaujama ir ilgesnių). Straipsniai pasirašomi slapyvardžiu ir kartu su straipsniu į voką įdedamas uždaras vokelis su tikrąja autoriaus pavarde, adresu ir telefonu. Straipsniai turi pasiekti redakciją iki kovo mėn. 15 dienos. Laimėtojams premijos bus įteiktos "Laiškų lietuviams" renginyje gegužės mėn. 5 dieną.

Suaugusiems numatytos tokios premijos: I — 150 dol., II — 100 dol., III — 80 dol., IV — 70 dol. Jaunimui: I — 100 dol., II — 80 dol., III — 70 dol., IV — 50 dol. Vertinimo komisija, reikalui esant, gali ir kitaip paskirstyti premijas.

Premijų mecenatai: Juozas Vembrė — 200 dol., Jonas Veselka — 150 dol., Elena Antanaitienė — 100 dol., Ona Požarniukaitė — 100 dol., Veronika ir Jurgis Janušaičiai — 100 dol., Stefanija Rudokienė — 100 dol.

"LAIŠKŲ LIETUVIAMS" EKSKURSIJA Į PIETŲ AMERIKĄ

Jau kelis kartus skelbėme, kad šiais metais vykstame į Pietų Ameriką, bet maršrutas ne dėl mūsų kaltės vis po truputi keitėsi. Dabar jau galutinai viskas nutarta ir sutvarkyta. Išvykstame Pan American linijos lėktuvu balandžio 18 d. į Argentiną, Buenos Aires. Ten pabūsime tris dienas, paskui skrisime į Rio de Janeiro, kur praleisime septynias dienas gražiamame Sheraton viešbutyje prie pat jūros. Čia bus galima pailsėti, pasimaudyti, suorganizuoti įdomių ekskursijų. Grįšime balandžio 30 d. Kelionė su viešbučiais ir kasdieniniais pusryčiais — 1195 dol. iš Miami, 1485 dol. iš Čikagos. Jeigu atsiras pigesnis skridimas iš Čikagos į Miami, tai ir kaina sumažės. Laiko jau liko nedaug, tad prašome registruotis iki kovo 5 dienos šiuo adresu: American Travel Service Bureau, 9727 S. Western Avė., Chicago, IL 60643. Tel. (312) 238-9787.

Nuoširdi padėka “LAIŠKŲ LIETUVIAMS” rėmėjams

142 dol. aukojo kun. S. Gaidelis, S.J. (Australija).

30 dol. aukojo Vytauto Didžiojo Šaulių rinktinė.

Po 20 dol. aukojo: I. Kyrienė ir J. Sungaila.

18 dol. aukojo J. Mališka.

Po 17 dol. aukojo: kun. V. Pavalkis, J. Butikas, A. Šlažas.

16 dol. aukojo V. Karoblis.

15 dol. aukojo M. Užgirienė.

14 dol. aukojo J. Žiūraitis.

Po 12 dol. aukojo: O. Siliūnienė, E. Kaminskas, N. Norris, S. Tarasevičius, V. Valantinas, V. Mikuckis, D. Šatas, kun. J. Staškevičius, P. Juodikis, O. Žukas, S. Urbonas, kun. L. Dieninis, H. Bagdonienė, A. Dagilis, J. Jagėla, R. Boris, B. Podienė, O. Prancevičiūtė, K. Linkus, A. Domanskienė, J. Klimaitienė.

Po 10 dol. aukojo: Gr. Gražienė, P. Prankienė, G. Kaufmanas, L. Oksas.

Po 9 dol. aukojo: M. Kupcikevičienė, A. Šaulytė, B. Čiurienė, A. Ivanauskas.

Po 8 dol. aukojo: D. Kikas, O. Kremeris, S. Cinikas, L. Griniūtė, E. Jakubaitienė, M. Svoteilienė, A. Matulionis, F. Cerniuvienė, E. Tamošiūnienė.

Po 7 dol. aukojo: M. Mėlienė, J. Vaičeliūnas, V. Laniauskas, A. Bliūdžius, P. Augaitis, V. Garbenis, O. Girnys, P. Gluoksnyš, M. Ostrauskas, S. Vaišvilienė, J. Adomaitis, A. Stropienė, kun. J. Tautkus, A. Zalubas, J. Janušauskas, V. Gečas, V. Janulaitis, B. Bužinskas, O. Skrėbūnas, B. Baras, Z. Brencius, kun. P. Katarskas, kun. I. Urbonas, H. Žitkus, S. Zatorskis, prel. A. Bačkis, R. Vabolis, S. Brizgys, V. Širmulienė, A. Valavičius, B. Kronienė, S. Latvys, S. Blynas, J. Stanaitis, M. Krasauskas, J. Skladaitis, O. Ščiukaitė, T. Varanka, V. Norvilas.

Po 6 dol. aukojo: E. Mikalajūnienė, Z. Sinkevičienė, S. Paketuras, A. Stonienė, A. Karaliūnas, S. Rutkauskas.

Po 5 dol. aukojo: E. Vencloviienė, V. Gailiūnas, M. Jasaitis, S. Kikilas, E. Susmaras, J. Rūkas, S. Nutautas, O. Bakaitienė, V. Bubnienė, K. Valiūškis, kun. V. Katarskis, J. Leščinskas.

Po 4 dol. aukojo: Z. Jelionienė, S. Masiulienė, J. Vaineikis, J. Paulėnas, S. Zulpa, J. Arvydas, E. Jokubka, J. Vailokaitis, T. Zailskienė, P. Abromaitis, V. Kezinaitis, A. Juodvalkis, G. Musteikienė, J. Žadeikis, K. Marijošienė, J. Petronis, E. Graibus, A. Klupšas, J. Andrulis, G. Biskis, M. Kapočienė, J. Brazys, J. Kolis, G. Mitsevit, I. Šalčius, kun. J. Velutis, E. Nemickas, J. Gylienė, A. Lauraitis, J. Paovys, S. Daučanskas, B. Sadauskas, J. Turčinskas, P. Balčiūnas, E. Gaižutienė, S. Balutis, B. Kripkauskienė, J. Puteris, M. Maskoliūnienė, O. Jomantas.

Po 3 dol. aukojo: R. Žiogarys, D. Bubelienė.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redaktoriaus pavaduotojas — Antanas Saulaitis, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Nijolė Užubalienė, Gediminas Vakarlis. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Telef. 737-8400. Nekaltai Pradėtosios Švenč. M. Marijos seserų spaustuvė, Putnam, Connecticut 06260. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiras numeris — 80 centų.